

VASA UNIVERSITET

Enheten för marknadsföring och kommunikation

Magisterprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle

Heini Hankanen

Motsvarigheterna till modala uttryck i *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä* i de svenska översättningarna

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2018

INNEHÅLL

TABELLER	2
TIIVISTELMÄ	3
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Material	8
1.3 Metod	11
2 BARNLITTERATUR OCH ÖVERSÄTTNING	14
2.1 Barnlitteratur som genre	14
2.2 Översättning av barnlitteratur	16
3 MODALITET	18
3.1 Modalitet ur finskans synvinkel	18
3.2 Modalitet ur svenskans synvinkel	21
3.3 Modalitet, syntes	25
4 MOTSVARIGHETER TILL MODALA UTTRYCK I DET FINSKA MATERIALET I DET SVENSKA MATERIALET	27
4.1 Epistemisk modalitet	27
4.1.1 Modala verb	29
4.1.2 Andra intentionella verb	30
4.1.3 Konditionalis	32
4.1.4 Potentialis	36
4.1.5 Modala partiklar	36
4.2 Deontisk modalitet	39
4.2.1 Modala verb	40
4.2.2 Modala konstruktioner	42
4.2.3 Imperativer	43

4.3 Dynamisk modalitet	50
4.3.1 Modala verb	51
4.3.2 Modala konstruktioner	53
4.3.3 Modala adjektivpredikativ	54
 5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	 56
 LITTERATUR	 60
 TABELLER	
Tabell 1. Antal sidor och beräknat antal ord per sida i undersökningsmaterialet	9
Tabell 2. Finska uttrycksmedel för epistemisk modalitet (ISK 2004)	20
Tabell 3. Finska uttrycksmedel för deontisk modalitet (ISK 2004)	20
Tabell 4. Finska uttrycksmedel för dynamisk modalitet (ISK 2004)	21
Tabell 5. Vanliga modala verb och deras funktion på olika modalitetsskalor (Holmberg & Karlsson 2006: 67)	22
Tabell 6. Ett antal modala verb och deras betydelser enligt SAG (1999a) och SAG (1999b)	23
Tabell 7. Olika typer av modalitet i det finska materialet	27
Tabell 8. Uttrycksmedel för epistemisk modalitet i det finska materialet	28
Tabell 9. Motsvarigheter till finskans epistemiska modalitet i det svenska materialet	28
Tabell 10. Uttrycksmedel för deontisk modalitet i det finska materialet	39
Tabell 11. Motsvarigheter till finskans deontiska modalitet i det svenska materialet	40
Tabell 12. Uttrycksmedel för dynamisk modalitet i det finska materialet	50
Tabell 13. Motsvarigheter till finskans dynamiska modalitet i det svenska materialet	50
Tabell 14. Uttrycksmedel för olika slags modalitet i det finska materialet	58
Tabell 15. Motsvarigheter till de finska modala uttrycken i det svenska materialet	59

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö**

Tekijä:	Heini Hankanen
Pro gradu -tutkielma:	Motsvarigheterna till modala uttryck i <i>Koirien Kalevala</i> och <i>Seitsemän koiraveljestä</i> i de svenska översättningarna
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Ohjelma:	Kieliasiantuntijuus erikoistuneessa yhteiskunnassa -maisteriohjelma
Oppiaine:	Ruotsin kieli
Valmistumisvuosi:	2018
Työn ohjaaja:	Nina Pilke ja Jaana Puskala

TIIVISTELMÄ:

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia modaalaisia ilmauksia esiintyy Mauri Kunnaksen teoksissa *Koirien Kalevala* ja *Seitsemän koiraveljestä*. Toiseksi halutaan selvittää, millaisia vastineita suomen modaaliset ilmaukset saavat ruotsinnoksissa *Hundarnas Kalevala* ja *De sju hundbröderna*.

Suomenkieliset modaaliset ilmaukset on jaettu episteemisiin, deonttisiin ja dynaamisiin ilmauksiin. Kategorisointi perustuu *Isoon Suomen Kielioppiin*. Ruotsinkieliset vastineet on jaettu muun muassa modaalisiin verbeihin ja partikkeleihin. Luokittelussa on käytetty apuna lähinnä teoksia *Svenska Akademiens Grammatik* ja *Grammatik med betydelse*.

Koirien Kalevala ja *Seitsemän koiraveljestä* sisältävät yhteensä 361 modaalista ilmausta. Tutkimuksessa on huomioitu modaaliset verbit, muut intensionaaliset verbit, modukset (konditionaali, potentiaali ja imperatiivi), modaaliset verbirakenteet, modaaliset partikkelit sekä modaaliset adjektiivipredikaatiivit. Deonttisia ilmauksia on selvästi eniten, 182 kappaletta. Episteemisiä ilmauksia on 116 ja dynaamisia 63 kappaletta. Ilmauksista reilusti yli puolet, 207 kappaletta, on ilmaistu moduksin. Näistä imperatiiveja on eniten, 158 kappaletta. Toiseksi eniten on käytetty modaalisia verbejä, joita esiintyy 69 ilmauksessa.

Ruotsinkielisissä käänkösvastineissa suosituin ilmaisutapa ovat modaaliset verbit, joita on 144 kappaletta. Modaaliset verbit on määritelty teoksen *Svenska Akademiens Grammatik* avulla. Toiseksi suosituin käänkösvastine ovat muut ilmaisut, joihin kuuluu esimerkiksi suomenkieliseen ilmaukseen verrattavia ilmauksia ja ilmauksia ilman modaalisuutta. Muiden ilmauksien lukumäärä on 103.

AVAINSANAT: Modalitet, interpersonell grammatik, översättning, översättningsmotsvarighet, barnlitteratur

1 INLEDNING

Översättning har intresserat mig under hela studietiden vid Vasa universitet. Förutom allmänna kurser i översättning har jag avlagt kurserna i auktoriserad översättning. Jag har ansett alla dessa kurser vara intressanta och nyttiga. Därför valde jag översättning som tema för min avhandling pro gradu.

Denna avhandling behandlar modalitet i finskan och vilka slags motsvarigheter den får i svenskan. Undersökningen fokuserar sig på två bilderböcker av Mauri Kunnas och deras svenska översättningar. Jag har skrivit min kandidatavhandling om att översätta finskans genitiv till svenska (Hankanen 2014). Som material har jag haft Sinikka och Tiina Nopolas *Heinähattu, Vilttitossu ja vauva* och dess svenska översättning. Jag har undersökt vilka genitivtyper det finns i boken och hurdana motsvarigheter de får i översättningen.

Mauri Kunnas är en finsk barnboksförfattare och seriekonstnär. Han presenteras närmare i avsnitt 1.2. Undersökningsmaterialet består av två bilderböcker för barn: *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä* och deras svenska översättningar. Språket i materialet är dock inte typiskt för barnböcker skrivna på 2000-talet, eftersom *Koirien Kalevala* baserar sig på nationaleposet *Kalevala* samlat av Elias Lönnrot och *Seitsemän koiraveljestä* på *Seitsemän veljestä* skriven av Aleksis Kivi. Kunnas är trogen mot dessa verk och följer Lönnrots och Kivis sätt att skriva i viss mån. Därmed innehåller undersökningsmaterialet föråldrade former av finska och svenska. Då blir också sätten att uttrycka modalitet mångsidigare än kanske i de flesta barnböckerna.

Med modalitet anger man hur sanningsenligt eller möjligt någonting är: till exempel att någonting är säkert eller omöjligt. Modalitet kan vara epistemisk, deontisk eller dynamisk. Epistemisk modalitet anger att någonting är möjligt, sannolikt eller säkert: *Varmaankin hän on syönyt lounasta* [Antagligen har han ätit lunch]. Deontisk modalitet innebär någons vilja eller att någonting är tillåtet eller obligatoriskt utgående från samhällets normer: *Hän sai syödä lounasta* [Han fick äta lunch]. Dynamisk modalitet

betyder fysisk möjlighet eller förmåga till något eller alternativt nödvändighet eller tvång: Hän *ehdi syödä* lounasta [...] [Han *hann äta* lunch]. Skillnaden mellan deontisk och dynamisk modalitet är att det i de deontiska uttrycken är talarens vilja eller samhälleliga normer som ska följas, medan det i dynamisk nödvändighet eller tvång är något som man bara hamnar att göra, att det inte finns andra alternativ. (ISK 2004: § 1551, § 1554, § 1556)

Det har gjorts några avhandlingar pro gradu om modalitet vid Vasa universitet tidigare: Hietaniemi (1992) har undersökt modalitet i en lärobok och i en vetenskaplig text, Pitkänen (2005) modalitet i börsmeddelanden och Vikfors (2011) samt Haapa-aho (2017) modalitet i uppsatser skrivna av elever i årskurserna 3, 6 och 9. Helgesson (2011) har undersökt kravställande i platsannonser från åren 1955–2005. Hon har velat ta reda på om skillnader i kravställandet kan förklaras med systemisk-funktionell grammatik. Den här undersökningen finns med som artikel i verket *Funktionell textanalys*. Lassus (2010) doktorsavhandling behandlar betydelser i barnfamiljsbroschyrer. I undersökningen ingår ett avsnitt i vilket hon presenterar de vanligaste modala hjälpverben i broschyrerna: *kunna*, *skola*, *måste* och *böra*. Enligt Lassus används dessa hjälpverb framförallt för att uttrycka begäran av olika slag.

Hakulinen, Karlsson och Vilkuna (1980) har gjort en kvantitativ undersökning om finska satser. I undersökningen behandlas även modalitet. Muittari (1978) och Saanila (1983) har undersökt hur konditionalis i finskan återges i svenskan. Dessa två undersökningar utnyttjas i avsnitt 4.1.3. Muittaris (1978) undersökning är relativt omfattande och den baserar sig på hans laudaturavhandling vid Jyväskylä universitet. Som det primära undersökningsmaterialet har Muittari haft finska romaner med deras svenska översättningar. Saanila (1983) har utnyttjat bland annat Muittaris (1978) undersökning i sin undersökning.

1.1 Syfte

Syftet med min undersökning är att ta reda på hur mycket och vilket slags modalitet det finns i Kunnas böcker och hurdana motsvarigheter de får i det svenska materialet. Därmed blir forskningsfrågorna följande:

1. Vilket slags modalitet finns det i det finska materialet och hur uttrycks den?
2. Hur har de finska uttrycken för modalitet återgetts i de svenska översättningarna?

Jag söker svar på den första forskningsfrågan genom att undersöka hur många uttryck det finns i det finska materialet som anger epistemisk, deontisk respektive dynamisk modalitet (se avsnitt 3.1). Efter att ha gjort denna kategorisering undersöker jag hur dessa typer av modalitet har uttryckts i det finska materialet (t.ex. med modala verb och olika modus). I den andra forskningsfrågan tar jag reda på vilka slags motsvarigheter (t.ex. modala verb och partiklar) dessa typer av modalitet får i det svenska materialet. Den mer detaljerade metoden för undersökningen presenteras i avsnitt 1.3.

Jag antar att sätten att uttrycka modalitet i Kunnas böcker är mångsidiga på grund av materialets karaktär. Jag antar att undersökningsmaterialet innehåller alla tre typer av modalitet, och mest deontisk modalitet. Antagandet motiveras med att det enligt ISK (2004: § 1558) är deontisk modalitet som speciellt utnyttjar modala verb. Min hypotes är därmed att modala verb är det vanligaste sättet att uttrycka modalitet. Hypotesen baserar sig på Hakulinens, Karlssons och Vilkinas (1980: 119) undersökning som visar att modala verb är det mest typiska sättet att uttrycka modalitet i deras undersökningsmaterial. Vad gäller den andra forskningsfrågan är min hypotes att modala verb är den vanligaste översättningsmotsvarigheten för finska modalitetsuttrycken. Denna hypotes grundar sig på Holmberg och Karlsson (2013: 59) som påpekar att man i svenskan mest använder modala verb och partiklar för att uttrycka modalitet. I denna avhandling kallas alla partiklar, adverb och satsadverbial för *partiklar* för att vara konsekvent och att underlätta tolkningen av resultaten. Enligt Leino (1989: 96) är adverb en underkategori för partiklar. Eftersom alla partiklar inte är adverb har jag valt att använda termen *partikel*. Jag antar att det är modala verb som dominerar för att det i min undersökning är fråga om översättningar från finska.

1.2 Material

Undersökningsmaterialet utgörs av två Mauri Kunnas böcker samt deras översättningar: *Koirien Kalevala* (1992) och *Hundarnas Kalevala* (1994) samt *Seitsemän koiraveljestä* (2002) och *De sju hundbröderna* (2003). I analysen utelämnas böckernas pärmar, förord och bilder. Dock tas pratbubblor, som finns i *Seitsemän koiraveljestä*, med för att de är en textuell del av berättelsen. I verket *Seitsemän koiraveljestä* finns det en bild med finsk text där det ingår två uttryck för modalitet. Texten i bilden har inte översatts till svenska: ”Ett Sanas saattais hedelmän, Meill’ tuottais uskon elämän!” står på det på finska i både den finska och den svenska versionen. Verken är översatta till svenska av Lars Huldén. *Koirien Kalevala* är en hundaktig version av Finlands nationalepos *Kalevala* (Otava 2018a). På samma sätt är *Seitsemän koiraveljestä* en hundaktig version av Aleksis Kivis *Seitsemän veljestä* (Otava 2018b).

Originalverket *Kalevala* kom ut 1835. Tack vare detta verk började finländare tro på finska språket och finska kulturen och deras möjligheter. Finland som land blev bekant i övriga Europa med hjälp av *Kalevala*. Verket började kallas för Finlands nationalepos. *Kalevala* är det mest översatta finska verket, den har översatts till 60 språk. Den första svenska översättningen kom ut 1841. (SKS 2018)

Seitsemän veljestä kom ut 1870 i fyra häften. Det tog tid innan man började uppskatta verket. Eftersom verket i början fick stor kritik gavs den ut i bokform först 1873, då Kivi redan var avliden. Senare blev Kivis produktion mycket uppskattad och hans verk har översatts till flera språk. Även kompositörer och bildkonstnärer har blivit inspirerade av Kivis produktion. (Kirjasampo 2018)

Mauri Kunnas är en barnboksförfattare som även arbetar med tecknade serier. Hans första verk för barn var *Suomalainen tonttukirja* som gavs ut 1979. Boken blev en succé i Finland. Kunnas böcker har översatts till 35 språk och publicerats i 36 länder utöver Finland. Kunnas har utbildat sig till grafiker och jobbat som politisk karikatyrtecknare för *Turun sanomat* åren 1976–1983. (Mauri Kunnas 2018)

Lars Huldén är känd för diktsamlingar, berättelser, dramatik och översättningar. Åren 1964–1989 var han professor i nordisk filologi vid Helsingfors universitet. År 1999 gjorde Huldén tillsammans med sin son en nyöversättning av *Kalevala* vilken även blev den viktigaste översättningen av Huldén. Förutom *Kalevala* har Huldén översatt bland annat pjäser av Shakespeare. (Schildts & Söderströms 2018)

Eftersom jag ville fortsätta med översättning av barnlitteratur såsom i min kandidatavhandling och undersöka genren ännu djupare bestämde jag mig att fokusera mig på barnböcker även i denna avhandling. Jämfört med vuxenlitteratur är texten i barnböcker enklare och innehåller också bilder som spelar en viktig roll i berättelsen. Barnlitteratur diskuteras mer djupgående i kapitel 2.

Tabell 1. Antal sidor och beräknat antal ord per sida i undersökningsmaterialet

	Koirien Kalevala	Hundarnas Kalevala	Seitsemän koiraveljestä	De sju hundbröderna
Sidor	61	61	91	91
Ord/sida	70	110	80	120

Den finska och den svenska versionen består i båda fallen av lika många sidor (se tabell 1). Sidorna i böckerna är inte fulla av text utan bilderna täcker en stor andel. Detta leder till att fast finska eller svenska skulle kräva mera utrymme för att uttrycka samma saker ryms de på samma antal sidor. Man kan säga att största delen av sidoytan täcks av bilder, själva texten utgör en betydligt mindre andel. Språket i *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä* är på något sätt gammaldags, poetiskt, och innehåller dikter. Texten innehåller dialoger bland löpande text. Språket kan sägas vara av samma stil i både löpande text och dialoger. Nedan ges exempel på språket i Kunnas böcker. Jag anger inte sidnumren eftersom de inte har markerats i *Koirien Kalevala* och *Hundarnas Kalevala*. Förkortningarna i parentes visar vilken bok det är fråga om. Jag använder förkortningen KK för *Koirien Kalevala*, HK för *Hundarnas Kalevala*, SK för *Seitsemän koiraveljestä* och SH för *De sju hundbröderna*.

- (1) Vaka, vanha Väinämöinen, tietäjä iän ikuinen [...] (KK)
Allvars-gubben Väinämöinen, siare och synsk som ingen [...] (HK)
- (2) Hän, kuten kaikki koirat, eleli aikojansa Väinölän ahoilla, Kalevalan
kankahilla [...] (KK)
Han, som alla andra hundar levde på sin tid i Väinölä, en svedjemark som
var en del av Kalevalas hedar [...] (HK)
- (3) Pään hän pani pöckelöstä, sarvet pajun haarukasta, seipäistä sääret ja
keskiruumiin sammaleista ja nahkapussista. (KK)
Huvudet gjorde han av en träklabb, hornen av videgrenar, benen av käppar
och bålen av mossa i en skinnsäck. (HK)
- (4) – Muuttakaamme metsään [...] (SK)
– Vi flyttar ut i skogen [...] (SH)
- (5) – [...] Tuleksi on menevä saunanne ja tupanne myös. (SK)
– [...] Allt skall brinna ner, er bastu och stugan med. (SH)
- (6) – Ventta holl, housuni putoo! (SK)
– Stopp, vänta, jag tappar byxorna! (SH)

Exemplen (1)–(3) visar att texten i undersökningsmaterialet är poetisk. Ordföljden skiljer ställvis sig från det typiska (se ex. (3)). Böckerna innehåller ålderdomliga ordval och uttryck. I exempel (4) finns den arkaistiska formen, imperativ i första person pluralis (se ISK 2004: § 1656). Även så kallad *on oleva*-konstruktionen, som finns i exempel (5), representerar ålderdomlighet (ISK 2004: § 1546). De finska böckerna innehåller några citatlån från andra språk, vilket syns i exempel (6).

Hannu Sinisalo har recenserat *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä*. Om *Koirien Kalevala* skriver han att Kunnas främst vill berätta Finlands fornsaga vidare. Enligt honom har Kunnas koncentrerat sig på berättelsen om *Sampo* och lämnat bort versmättet i *Kalevala*. Sinisalo tillägger att Kunnas har bearbetat språket i *Kalevala* så att det lämpar sig för barn. (Kirjavinkit 2016)

Sinisalo konstaterar att Kunnas i motsats till *Koirien Kalevala* har i *Seitsemän koiraveljestä* använt i hög grad likadant språk som Aleksis Kivi. Enligt Sinisalo förenas det grova och det ålderdomliga i verket. Han påpekar att Kunnas sammanfattningsvis berättar hela berättelsen om *Seitsemän veljestä*, allt väsentligt – till och med supande och

bråk – finns med. Sinisalo berömmar Kunnas om hans enorma respekt för *Kalevala* och *Seitsemän veljestä*. (Kirjavinkit 2016)

1.3 Metod

Jag inleder min undersökning genom att exciperera alla modalitetsuttryck som finns i det finska materialet och som jag har valt att ta med i undersökningen. I denna undersökning tas i beaktande följande finska konstruktioner som uttrycker modalitet, i parentes ges exempel på konstruktionen:

1. modala verb (*täytyä* [måste])
2. andra intentionella verb (*vaikuttaa* [verka])
3. modala konstruktioner (*on tehtävä* [ska göras], *on tehtävissä* [kan göras])
4. modala adjektivpredikativ (*on mahdollista tehdä* [är möjligt att göra], *on helppo tehdä* [är lätt att göra])
5. modus: imperativ (*tee!* [gör!]), konditionalis (*tekisit* [du skulle göra]) och potentialis (*tehnet* [du torde göra])
6. modala partiklar (*ehkä* [kanske], *kuulemma* [det sägs], *tietysti* [naturligtvis])

Att jag har valt just dessa motiveras med att den deskriptiva finska grammatiken ISK (2004) har dem som kategorier under modalitet. Därmed utelämnar jag till exempel frågor fast de också är modala uttryck, om inte frågorna innehåller de modala uttryck som nämnts ovan (1–5). Även negation, om det inte finns någon av modala uttryck som 1–5 med, utelämnas i undersökningen. Också ISK (2004) behandlar negation separat. Här ska tilläggas att denna undersökning bara innehåller sådana modala uttryck som kan konstateras vara modala oberoende av kontext. Detta innebär att till exempel passivformer, såsom *katsotaan* [låt oss se], som ibland kan ange uppmaning, utelämnas.

En sats kan innefatta flera uttryck för modalitet. Till exempel satsen *ehkä minun sittenkin pitäisi ottaa vaimo* [tänk om jag ändå borde ta mig en fru] innehåller tre olika uttryck för modalitet. Där finns den modala partikeln *ehkä* [kanske] (epistemisk modalitet), ändelsen

-isi- för konditionalis (epistemisk modalitet) och det modala verbet *pitää* [böra] (deontisk modalitet). Efter att ha excerperat alla modala uttryck i undersökningsmaterialet delar jag dem enligt betydelse i de tre huvudkategorierna: epistemisk, deontisk och dynamisk modalitet. Kategoriseringen baserar sig på ISK (2004: § 1552).

Jag indelar de finska uttrycken för epistemisk, deontisk och dynamisk modalitet vidare enligt hur modaliteten har uttryckts. Uttrycksmedlen delas i modala verb, andra intentionella verb, konditionalis, potentialis, modala partiklar, modala konstruktioner, imperativ och modala adjektivpredikativ. Denna sekundära kategorisering grundar sig på ISK (2004: § 1562–1609).

Efter att ha kategoriserat de finska uttrycken tar jag reda på hurdana motsvarigheter de får i det svenska materialet. För översättningsmotsvarigheter har jag kategorier för modala verb (*skola*), modala partiklar (*kanske*), tempus (oförskjuten [ei olisi sulanut → *inte smälte*] eller förskjuten tidssyftning [olisi ollut → *hade funnits*]), imperativer (*gör!*), optativer (*vare*), adjektiv (*tvungen*) och övriga motsvarigheter. Som modala verb behandlas verb som SAG (1999a: 541–542) och SAG (1999b: 282) listar ut som modala hjälpverb: *befinnas, behöva, böra, få, förefalla, förmå, förtjäna, gitta, hinna, kunna, lär, må, måste, måtte, orka, se ut, skola, slippa, synas, torde, tyckas, tåla, tänka, töras, verka, vilja, våga* och *ämna*. Detta eftersom det kan vara svårt att definiera vad som är ett modalt hjälpverb. I till exempel Hultmans (2010: 146) exempel på modala hjälpverb finns verb som inte nämns av SAG i detta sammanhang. Även om SAG använder termen *modala hjälpverb* använder jag termen *modala verb* såsom ISK (2004: § 1558) och Holmberg och Karlsson (2013: 59) för att vara konsekvent. Eftersom jag använder samma termer om grammatiska begrepp inom finskan och svenskan är det även enklare att jämföra språken med varandra.

Min undersökning är i första hand kvantitativ. En kvantitativ undersökning koncentrerar sig på de förhållanden som är mest vettigt att forska med tanke på undersökningens frågeställning. I kvantitativa forskningar är statistiken avgörande. (Holme & Solvang 1997: 14) Jag samlar mina kvantitativa resultat i tabeller. Min undersökning har även kvalitativa drag när jag diskuterar resultaten utgående från utvalda exempel. På detta sätt

går jag djupare in i temat, vilket är typiskt för en kvalitativ undersökning (se Holme & Solvang 1997: 14).

Min undersökning är en fallstudie vilket motiveras med att jag koncentrerar mig på vissa verk. Detta innebär att resultaten inte kan generaliseras men de kan dock belysa hur finskans modalitet återges i svenskan. Jag använder färdiga kategorier vilket gör att min studie är deduktiv. Enligt Olsson och Sörensen (1999: 63) utgår forskaren i en kvantitativ undersökning från tidigare accepterade teorier och principer. Jag ger också några exempel av varje typ av modalitet och varje typ av översättningsmotsvarighet. Jag väljer sådana exempel som belyser undersökningsmaterialet ur olika synvinklar. Med andra ord excerperar jag typiska fall för varje kategori samt sådana fall som avviker från det typiska.

2 BARNLITTERATUR OCH ÖVERSÄTTNING

I kapitel 2 belyser jag vad som är barnlitteratur och hur den översätts. Kapitlet har delvis samma innehåll som min kandidatavhandling (Hankanen 2014), fast jag inte i och för sig använder den avhandling som källa. Avsnitt 2.1 diskuteras barnlitteratur som genre och avsnitt 2.2 översättning av barnlitteratur.

2.1 Barnlitteratur som genre

Genre härstammar från ett latinskt ord *genus* som betyder en grupp med gemensamma egenskaper. När det är fråga om icke-levande saker betyder det art eller karaktär. (Shore & Mäntynen 2006: 13) Kåreland (2015: 53) definierar genre som ”en diktart eller en grupp verk som använder en viss uppsättning stildrag och följer vissa mönster eller koder avseende såväl form som innehåll”. Någorlunda detta är det som genre i denna avhandling innebär. Kåreland (2015: 57) tillägger att en genre ändras och får nya drag med tiden, att den inte är statiskt. Barnlitteratur är en genre som jag diskuterar nedan. Det finns vissa egenskaper som är typiska för genren barnlitteratur.

Frimmelova (2010: 7–8) presenterar sju typiska drag för barnlitteratur som Ivana Bobulová med flera har nämnt. Det första är att barns synvinkel tas i beaktande. Författare skriver en text som barn är intresserade av och som de är nyfikna för. Texten är förståelig och nära barn. Det andra draget är korta och aktiva berättelser. Barnen är inte så intresserade av rikt beskrivande av saker och ting. I böcker för barn brukar man göra skillnad mellan gott och ont, sann och lögn samt trevligt och hemskt. Detta är det tredje draget. Den fjärde egenskapen är att personer i barnböcker är av samma ålder som barn själva. Även leksaker och djur är allmänna. Att djur finns i barnböcker nämns också av Nettervik (2002: 167).

Som femte drag nämns att barnböcker ofta innehåller bilder av olika slag. Sjätte element är att texten i böcker är likadan som barns eget sätt att tala. Meningarna är enkla och orden är konkreta och strikta. Nikolajeva (2004: 235) påpekar dock att det att barnlitteraturens

språk är enklare och fattigare än vuxenlitteraturens bara är en fördom. Å andra sidan nämner hon att barnboksförfattarna brukar undvika ord som barn kanske inte är bekanta med. Hon tillägger ännu att det kan vara ett medvetet konstnärligt val att i barnlitteraturen använda enkelt språk. Enligt Nettervik (2002: 9) undviker barnförfattare svåra ord och komplicerade meningar och genom styckesindelningen ser till att stycken inte blir för tunga. Det sista draget enligt Frimmelova (2010: 8) är att barnböcker är fantasifulla.

Det är inte enkelt att besvara frågan vad som är barnlitteratur. Man kunde tro att man enkelt kunde svara till exempel att barnlitteratur innebär böcker som är skrivna för barn eller för dem som är under 18-åringar, eller böcker som läses av barn. Inte ens forskare inom temat har hittat ett direkt svar på frågan. Det är även svårt att säga när man inte något mer är så ung att en kan sägas vara ett barn. (Frimmelova (2010: 5) Oittinen (1993: 37) nämner dock olika sätt att definiera barnlitteratur. Barnlitteratur kan enligt henne definieras åtminstone på två olika sätt: litteratur som är skriven eller avsedd för barn eller litteratur som läses av barn. Oittinen (2004: 94) tillägger ännu att det som finns i barnlitteraturhyllor i till exempel bibliotek kan sägas vara barnlitteratur, på samma sätt som det som i tidningar recenseras som barnlitteratur.

Kåreland (2015: 53) påminner om att begreppet barnlitteratur är dynamisk och komplex och att den inte kan ses som en genre, utan att barnlitteratur finns i flera genrer. Även Nikolajeva (2004: 13) skriver att barnlitteratur inte är någon genre om det med genre menas "en typ av litterära texter med tydliga, definierbara återkommande drag". Hon lyfter fram ett antal aspekter med vilka barnlitteratur inte kan definieras. Dessa är bland annat att allt som barn läser inte kan tolkas som barnlitteratur, för att barn också kan läsa och läser texter som inte i första hand är avsedda för dem, såsom nyheter. Inte heller alla böcker som har ett barn som huvudperson är barnlitteratur. (Nikolajeva 2004: 13–14)

Förutom barnböcker är materialet för min undersökning bilderböcker. Det anses vara svårt att definiera vad som är en bilderbok, men för en översättare är det en viktig definition. Översättaren måste i själva texten ta hänsyn till bilderna i boken för att kunna översätta så noggrant som möjligt. Ett sätt att definiera en bilderbok är att den är en bok som innehåller ord och bilder. Å andra sidan kan definitionen ta fasta på bokens

omfattning och målgrupp. Oftast omfattar en bilderbok 32–48 sidor och är avsedd för barn som inte än går i skolan. Bilderböcker är ändå mångsidiga, och en bilderbok konstateras inte utgöra en särskild genre, utan den har drag av olika genrer. Bilderböcker kan granskas även ur deras användningssynvinkel, till exempel för barn är de ovanliga föremål. Bilderböcker läses ofta högt. (Oittinen 2004: 24–25) Bilderböcker för barn brukar ha mycket dialog, och så är det också i materialet för den här undersökningen. Nettervik (2002: 67) påpekar att en bilderbok inte är lika med en bok med bilder. Hon konstaterar att det som gör en bok till en bilderbok är att bilderna i boken har en avgörande roll. Enligt henne finns det vanligtvis minst en stor bild per omslag i bilderböckerna. Hon nämner till att bilderna brukar vara tryckta i färg.

2.2 Översättning av barnlitteratur

Översättning av bilderböcker omfattar olika slags delområden, till exempel översättarens uppfattning om barn, bilderböckers högläsning och förhållandet mellan bild och ord. När man översätter en barnbok ska man beakta både det verbala och det visuella. Det hur någonting sägs har en stor betydelse. Det påstås att målgrupp, det vill säga blivande läsare, har i översättning den största rollen. Översättaren ska ta i beaktande hur den som kommer att läsa texten slutligen läser den målspråkiga texten. Viktigt är även, med bland annat bilderböcker, att översättaren respekterar källtexten och följer originalbokens anda och stil så väl som möjligt. (Oittinen 2004: 94–95)

”Översättandets huvudsyfte är att finna riktiga och ändamålsenliga översättningsmotsvarigheter till originaltexten” (Ingo 1991: 81). Det finns två centrala termer inom översättning: *ekvivalens* och *översättningsmotsvarighet*. Översättningsmotsvarighet betyder ett ord eller uttryck som översättaren väljer att använda för att uttrycka det som sägs på källspråket på målspråket. Termen ekvivalens har i sin tur att göra med motsvarighetsförhållandet. Översättningsmotsvarighet är inte lätt att definiera eftersom översättarens lösningar har så många olika synvinklar. (Ingo 1991: 82) Översättningsmotsvarighet tar inte ställning till om den valda översättningsmotsvarigheten är bra eller dålig eller något emellan (Ingo 1991: 82; Ingo

2007: 162). I denna avhandling betyder översättningsmotsvarighet det som står på svenska i det ställe där det står ett uttryck för modalitet på finska.

Översättning har fyra grundaspekter vilka är grammatisk struktur, språklig varietet, semantik och pragmatik. När en källtext översätts till målspråket ska översättaren följa målspråkets regler i grammatik. Begreppet grammatik omfattar ljud, ortografi, morfologi och syntax. Språket kan variera till exempel enligt tid, geografiskt läge, textens funktion eller språkanvändarens personliga språkvanor. I semantiken beaktas textens betydelse och pragmatiken tar hand om att översättningen fyller sina mål och fungerar i den situation som den är avsedd för. (Ingo 2007: 65, 75–76, 86–87, 126)

I denna avhandling pro gradu har aspekterna språklig varietet och pragmatik stor betydelse. Verken *Kalevala* och *Seitsemän veljestä*, som undersökningsmaterialet baserar sig på, är relativt gamla. I analysen undersöker jag bland annat hur trogen Kunnas har varit mot dessa originalverk. Med detta menas att jag väljer några uttryck som verkar ålderdomliga och jämför Kunnas böcker med originalböckerna. Jag tar reda på om uttrycken är likadana i Lönnrots och Kivis verk. På samma sätt tar jag reda på hur mycket Huldén har utnyttjat de svenska översättningarna av *Kalevala* och *Seitsemän veljestä* i översättning av *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä*. Därmed klarlägger jag om ålderdomliga översättningsmotsvarigheter har valts på grund av översättningarna av *Kalevala* och *Seitsemän veljestä*. Detta innebär att jag undersöker om det finns språklig varietet som beror på tid. Pragmatiken betonas i denna avhandling i att jag i samband med några exempel undersöker hur Kunnas eller översättarna har ändrat källverkens texter med tanke på att läsare till hans böcker antas vara yngre än läsare till *Kalevala* och *Seitsemän veljestä* och deras översättningar.

Med andra ord finns det intertextualitet, det vill säga hänvisningar till andra texter, i analysmaterialet. Intertextualiteten konstateras vara vanlig i litteraturen. Det kan dock hända att barnen inte uppfattar implicit intertextualitet. I barnlitteraturen kan man ”höra” toner av andra texter. (Kåreland 2015: 146) I mitt undersökningsmaterial har intertextualitet en betydligt stor roll.

3 MODALITET

Halliday (2004: 143) diskuterar *polaritet* och *modalitet*. Enligt honom är polaritet motsatsförhållandet mellan positiv och negativ: det är antingen ”ja” eller ”nej”. Med modalitet anger den talande att det inte är antingen eller, utan något emellan. Modala uttryck innefattar påståenden och förslag av olika slag och grad. Påståendena kan ha olika grader av sannolikhet eller vanlighet. Förslag kan betyda att den talande erbjuder någonting, ber eller tillåter någon annan att göra något eller föreslår att hen och den tilltalade gör någonting tillsammans. (Halliday 2004: 143, 146–147) I detta kapitel diskuteras uttryck för modalitet i finskan (avsnitt 3.1) och i svenskan (avsnitt 3.2). I avsnitt 3.3 sammanfattas kapitlet och finskan och svenskan jämförs med varandra.

3.1 Modalitet ur finskans synvinkel

Det finns lexikaliska och grammatiska sätt att uttrycka modalitet. Lexikaliska uttryck består av modala adjektiv, modala verb, performativa verb samt modala partiklar. Grammatiska sätt utgörs av verbmodus, perfektum och pluskvamperfektum och vissa modala konstruktioner. (ISK 2004: § 1558) De viktigaste modala verben i finskan är *täytyä* [måste], *pitää* [måste], *tarvita* [behöva], *joutua* [bli tvungen], *voida* [kunna], *saattaa* [kunna], *taitaa* [se ut som] och *mahtaa* [mätte] (ISK 2004: § 1562). Med modala konstruktioner avses bland annat necessiva konstruktioner och konstruktioner som anger möjlighet (ISK 2004: § 1558). Till modala adjektiv hör bland annat *varma* [säker] och *mahdollinen* [möjlig] (ISK 2004: § 1588). Av modala adjektiv tas i denna undersökning i beaktande endast adjektivpredikativ (se Ingo 2004: 139; ISK 2004: § 1583).

En sats kan ha flera uttryck för samma typ av modalitet, till exempel ”hän *saattaa mahdollisesti* tulla” [han kan eventuellt komma] (ISK 2004: § 1551). I exempelsatsen finns två uttryck för epistemisk modalitet: det modala verbet *saattaa* [kunna] och den modala partikeln *mahdollisesti* [eventuellt]. Det som är omöjligt eller irreellt anges med en negation (ISK 2004: § 1551). Uttrycken med negation utelämnas i denna avhandling om de inte innehåller andra uttryck av modalitet. Detta innebär att till exempel ”Ei tässä

joutaa laulamaan” [”Nej, här passar det inte att sjunga”] finns med medan ”Siitä ei hyvää seuraa” [”Det går illa för dig”] inte gör det. Det förstnämnda exemplet innehåller det modala verbet *joutaa* [ha tid att göra något] och därför finns det med i undersökningen.

ISK (2004) delar modalitet in i fyra kategorier vilka är epistemisk modalitet, deontisk modalitet, dynamisk modalitet och praktisk nödvändighet. Det är inte alltid lätt att definiera vilken typ av modalitet det är fråga om, och det som avgör är kontexten. Till exempel de modala verben *voida* [kunna], *pitää* [måste] och *täytyä* [måste] kan inte konstateras vara uttryck för en viss typ av modalitet, utan de får sina betydelser i kontexten. (ISK 2004: § 1552) Epistemisk modalitet innehåller vidare en underkategori, evidentialitet. Evidentialitet visar om det som talaren säger baserar sig på hens egen slutsats eller en extern källa. Evidentialitet uttrycks med verb som anger sinnesintryck (t.ex. *näyttää* [se ut som] eller *vaikuttaa* [verka]), med verb som anger vetande, tänkande eller något man minns (t.ex. *luulla* [tro]) eller med partiklar som har utformats av ett verb (t.ex. *muistaakseni* [såvitt jag kan minnas]). (ISK 2004: § 1557) Ingo (2004: 258) nämner så kallad *kvantumkonstruktionen* (t.ex. *tietääkseni* [såvitt jag vet]) med vilken talaren kan uttrycka hur mycket ansvar hen tar om det hen säger. I denna avhandling görs inte skillnad mellan epistemisk modalitet och evidentialitet.

I den epistemiska modaliteten gör talaren en bedömning om någonting är möjligt, sannolikt eller säkert. Med epistemisk modalitet anger talaren oftast att hen är säker eller osäker på någonting. Epistemisk modalitet uttrycks typiskt med partiklar, potentialis och modala verb. Även konditionalis är ett sätt att uttrycka epistemisk modalitet. (ISK 2004: § 1556) Konditionalis beskriver en handling som villkorlig eller irreell medan potentialis är något osäkert men sannolikt. Den främsta funktionen för potentialis är att bedöma om en handling är möjlig eller sannolik. (Leino 1989: 81; Ingo 2004: 256–258) Enligt Ingo (2004: 258) hör modala verb, partiklar samt användningen av vissa personliga pronomen till de primära formerna av hedging. Till epistemisk modalitet hör även uttryck som anger talarens vilja eller avsikter samt förutsägelser. I finskan kan dessa uttryckas till exempel med verben *haluta* [vilja], *aikoa* [tänka] och *arvella* [tro]. (ISK 2004: § 1578–1579) De uttrycksmedlen för epistemisk modalitet som tas i beaktande i denna undersökning sammanfattas i tabell 2.

Tabell 2. Finska uttrycksmedel för epistemisk modalitet (ISK 2004)

Uttrycksmedel	Exempelsats ur undersökningsmaterialet
Modalt verb	Sauna <i>taitaa</i> veisata viimeistä värssyänsä. [Jag tror vår bastu sjunger på sista versen.]
Annat intentionellt verb	Hän <i>halusi</i> heti päästä mukaan. [Han ville genast med på resan.]
Konditionalis	Kuka lintuja <i>laulattaisi</i> ? [Vem skulle få fåglarna att sjunga?]
Potentialis	<i>En liene</i> lempivieras. [Jag tycks inte vara din älsklingsgäst.]
Modal partikel	<i>Ehkä</i> niissä on yhä taikavoima tallella. [Kanske sitter det någon trollkraft kvar i dem.]

Deontisk modalitet innefattar talarens vilja eller någonting som talsamhället tillåter eller förutsätter. Deontisk modalitet uttrycks med bland annat modala verb som anger tillstånd eller förpliktelse (t.ex. *saada* [få] eller *täytyä* [måste]) och necessiva konstruktioner (t.ex. *on lupa* [få lov] eller *on syytä* [det finns skäl]). (ISK 2004: § 1554) Leino (1989: 82) konstaterar att imperativ beskriver något som är befallt eller önskat. Därmed är även imperativ ett uttryckssätt för deontisk modalitet. I tabell 3 finns en sammanställning av de uttrycksmedlen för deontisk modalitet som tas i beaktande i denna undersökning.

Tabell 3. Finska uttrycksmedel för deontisk modalitet (ISK 2004)

Uttrycksmedel	Exempelsats ur undersökningsmaterialet
Modalt verb	<i>Saat</i> kiillottaa aarteitani. [Du får polera mina skatter.]
Modal konstruktion	Venlalta itseltään <i>on</i> asiaa <i>kysyttävä</i> . [Vi borde fråga henne själv.]
Imperativ	<i>Lähde</i> heti ulos mahastani! [Kom genast ut ur magen på mig!]

Dynamisk modalitet innebär fysisk möjlighet och förmåga eller nödvändighet och tvång. Förmågan eller tvång kan bero antingen på agenten själv (”jaksan nostaa 20 kiloa” [jag kan lyfta 20 kilo]) eller yttre omständigheter (”minun on pakko ehtiä junalle” [jag måste hinna till tåget]). Vanligen uttrycks dynamisk modalitet med modala verb eller modala konstruktioner men även modala adjektiv förekommer. (ISK 2004: § 1554) Tabell 4 presenterar de uttrycksmedlen för dynamisk modalitet som finns med i undersökningen.

Tabell 4. Finska uttrycksmedel för dynamisk modalitet (ISK 2004)

Uttrycksmedel	Exempelsats ur undersökningsmaterialet
Modalt verb	Jukolan pojat <i>osasivat</i> lukea. [Jukolas hela pojkhop kunde läsa.]
Modal konstruktion	Eeron <i>oli toteltava</i> . [Eero var tvungen att lyda.]
Modalt adjektiv	Tuo ukkorahjus on <i>helppo</i> voittaa. [Det där gubbskrället klarar jag lätt av.]

Praktisk nödvändighet förekommer i olika slags anvisningar. Det är fråga om att talaren gör en praktisk slutsats om att någonting ska göras för att kunna nå ett visst mål: Någonting är ändamålsenligt med tanke på omständigheterna. Ett exempel på denna typ av modalitet är ”Ovi on *avattava* sisältä käsin, koska kahva on pudonnut” [Dörren *måste öppnas* inifrån eftersom handtaget har fallit ner]. (ISK 2004: § 1555) I denna avhandling behandlas praktisk nödvändighet inte mer ingående eftersom undersökningsmaterialet inte innehåller uttryck för praktisk nödvändighet.

3.2 Modalitet ur svenskans synvinkel

Det konstateras att det finns fyra typer av modalitet: sannolikhet, vanlighet, villighet och förpliktelse. I sannolikhet och vanlighet är det fråga om att byta ut information, medan med villighet och förpliktelse byter man ut varor och tjänster. Sannolikhet och vanlighet uttrycks med påståenden eller frågor, förpliktelse med uppmaningar och villighet med

erbjudanden. Med sannolikhet kan man visa hur säker man är på det man påstår. Vanlighet uttrycker hur ofta något brukar hända. Med förpliktelser ger talaren uppgifter till andra. Beroende på uttryckningsätt är det mer eller mindre önskvärt att dessa uppgifter blir gjorda. Villighet innebär att talaren kommer att utföra aktionen hen talar om, det är fråga om erbjudanden. Talaren kan vara beredd, villig eller angelägen att göra det. (Holmberg 2011: 105–106; Holmberg & Karlsson 2013: 58–59, 60, 62–63, 65)

I svenskan markeras modalitet i huvudsak med modala verb och modala partiklar. Dessa två påpekas vara de kongruenta uttrycken för modalitet. Detta motiveras med att de är de vanligaste sätten och med att de uttrycker modalitet direkt i den satsen som modifieras. Modala verben och modala partiklarna delas in i tre grupper beroende av sina grader av modalitet. De kan således vara av låg, medelhög eller hög grad. Modala verb med grad av modalitet presenteras i tabell 5. När modaliteten uttrycks med modala verb eller modala partiklar förekommer modaliteten direkt i den berörda satsen. Utöver dessa kongruenta uttryck för modalitet kan modalitet i svenskan uttryckas med bland annat grammatiska metaforer, som kan vara subjektiva (”jag tror att ...”) eller objektiva (”det är troligt att ...”). (Holmberg 2011: 105, 108; Holmberg & Karlsson 2013: 59, 67, 69) I sina verk använder Holmberg och Karlsson termen *interpersonell satsadverbial* men för tydlighetens skull används det i denna avhandling endast termen *modal partikel*.

Tabell 5. Vanliga modala verb och deras funktion på olika modalitetsskalor (Holmberg & Karlsson 2006: 67)

	Låg grad	Medelhög grad	Hög grad
Sannolikhet	kunna, lär	böra	skola, måste
Vanlighet	kunna	bruka	bruka
Förpliktelse	kunna, få	böra	skola, måste, behöva
Villighet	kunna	vilja	skola, måste

Modala verben delas in i epistemiska, deontiska, potentiella och intentionella verb. Med epistemiska verb anger den talande hur sannolik hen tycker att handlingen som satsen

uttrycker är ("Rolf *måste* ha kommit tillbaka."). Deontiska verb beskriver om någonting är möjligt eller nödvändigt enligt samhälleliga eller funktionella normer eller enligt någons beslut ("Han *måste* be om ursäkt."). I potentiella verb är det fråga om en latent möjlighet för något att hända ("De *kunde* gå över bäcken i höga stövlar."). Intentionella verb berättar om någons avsikt eller vilja att göra något ("Vi *ska* köpa en sommarstuga i Halland."). Såsom exemplen visar, kan vissa verb ingå i flera betydelsegrupper. (SAG 1999a: 541–542; SAG 1999b: 282–283) I tabell 6 listas modala verb som av SAG (1999a) och SAG (1999b) behandlas som modala hjälpverb och som därmed behandlas som modala verb i denna avhandling.

Tabell 6. Ett antal modala verb och deras betydelser enligt SAG (1999a) och SAG (1999b)

Betydelse	Modala verb
Epistemisk	befinnas, behöva, böra, förefalla, kunna, lär, må, måste, måtte, se ut, skola, synas, torde, tyckas, verka
Deontisk	behöva, böra, få, förtjäna, kunna, må, måtte, måste, skola, slippa
Potentiell	förmå, hinna, kunna, orka, tåla, töras, våga
Intentionell	gitta, skola, tänka, vilja, ämna

Modala partiklar används för att kommentera eller att visa inställning till det som sägs ("Han är *säkert* lika konservativ som jag själv."). Flertalet modala partiklar används för att beskriva talarens attityd till satsens innehåll. Modala partiklar kan även berätta om hur den talande tror att den tilltalade reagerar eller hur den talande önskar att den tilltalade reagerar ("Bertil kommer *väl* och spelar?"). (SAG 1999b: 95–97) Med partiklar som anger sannolikhet visar talaren sin osäkerhet eller säkerhet om satsinnehållet ("Offret blev *antagligen* skjutet bakifrån."). Angående partiklar för sannolikhet gör den talande en sannolikhetsgradering, den kan vara säker eller osäker på satsinnehållet i olika mån. Med förstärkande partiklar kan språkhandlingens funktion förstärkas ("Han har *bannemej* redan gått hem."). Hänvisande partiklar innebär att det finns någonting som ska tas i beaktande när man bedömer om satsinnehållet är sant ("Pojken sprang *enligt polisen* ut i vägen framför bilen, som inte hann stanna."). I evalueringen värderar det talande satsinnehållet ("Smör kostar *tyvärr* mer än margarin."). Med modala partiklar kan talaren

kommentera satsinnehållet ("Men det var ju *som sagt* tolv år sen."). Vanliga modala partiklar i svenskan är *ju, väl, nog, faktiskt, verkligen* och *egentligen*. (SAG 1999b: 82, 102–103, 106–108, 110, 112) SAG använder termen *modalt satsadverbial* men i denna avhandling används termen *modal partikel* för tydlighetens skull.

Enligt Hultman (2010: 153) har svenskan tre *modus* med vilka man kan visa sitt förhållningssätt till det man säger. Dessa tre modus är *indikativ, konjunktiv/optativ* och *imperativ*, fast det bara är det första och det sista som fortfarande allmänt används. Med imperativ bildar man en uppmaning. Fast Hultman ser konjunktiv och optativ som endast ett modus framför han att presens optativ bildas av presens indikativ (*är* → *vare*) och preteritum konjunktiv av preteritum indikativ (*var* → *vore*). Dock nämner han att presens optativ i traditionell grammatik benämns *presens konjunktiv*. (Hultman 2010: 153–154) SAG (1999a: 549–550) ser *konjunktiv* och *optativ* som två skilda modus, och denna synvinkel följs även i analyskapitlet. SAG påpekar dock att konjunktiv traditionellt benämns *preteritum konjunktiv* eller *imperfekt(um) konjunktiv* och att optativ traditionellt benämns *presens konjunktiv*. Med konjunktiv kan talaren uttrycka att någonting är osannolikt eller irreellt. Optativ konstateras numera förekomma egentligen endast i lexikaliserade uttryck och i citat av ett äldre språkbruk. Med optativ uttrycks önskan, uppmaning eller inställning till det som sägs. (SAG 1999a: 549–550)

Ett sätt att uttrycka att en handling är irreell eller bara en (osannolik) möjlighet är *tempusförskjutning* (t.ex. "I så fall *satt* han inte här"). Denna samma betydelse har konjunktiv ("I så fall *sutte* han inte här"). Konjunktiv är dock numera sällsynt, och endast *vore* är i allmän användning. Med tempusförskjutning visar talaren att det är hen som gör realitetsbedömningen. Tempusförskjutningen kan vara antingen enkel (*sitter* → *satt*) eller dubbel (*sitter* → *hade suttit*). Enkel tempusförskjutning anger möjlighet eller irrealitet och dubbel tempusförskjutning bara irrealitet. Tempusförskjutningen kan också göras med hjälp av *skulle*: "I så fall *skulle* hon sitta vid telefonen" eller "I så fall *skulle* hon ha suttit vid telefonen". Uttryck av typen det förstnämnda exemplet kallas ibland för *konditionalis 1* och uttryck av typen det sistnämnda för *konditionalis 2*. (SAG 1999b: 268–269, 272)

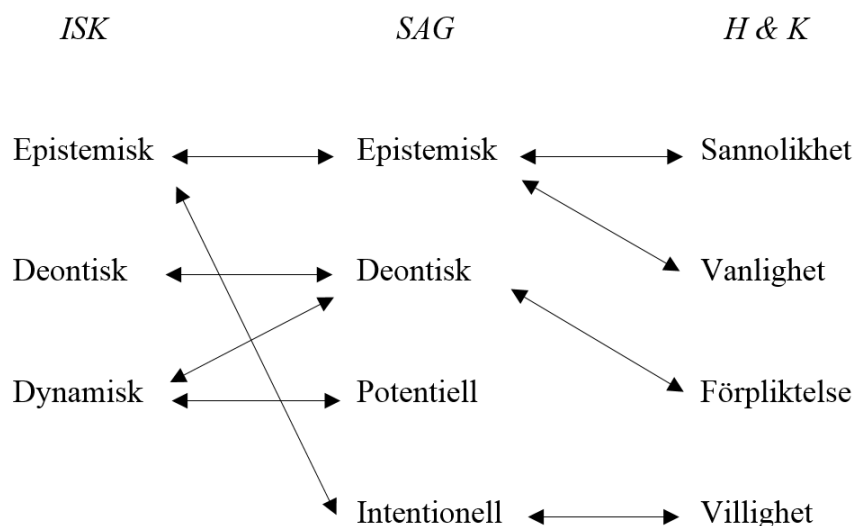
3.3 Modalitet, syntes

Modalitet är ett semantiskt område (ISK 2004: § 1551) och en del av den interpersonella metafunktionen (se Holmberg & Karlsson 2013: 31). Den interpersonella metafunktionen ingår i systemisk-funktionell grammatik vars två övriga metafunktioner är ideationell och textuell metafunktion (Holmberg, Karlsson & Nord 2011: 10). I den interpersonella metafunktionen är det fråga om ”hur språket fungerar som en resurs för att skapa relationer mellan talare och lyssnare” (Holmberg & Karlsson 2013: 31). I modalitet är det fråga om att den talande gör en bedömning: Den kan uttrycka bland annat att en information är sannolik eller att en handling är önskvärd. Med modala uttryck visar den talande att det finns flera alternativ som skulle vara giltiga. (ISK 2004: 1551; Holmberg 2011: 106, 108)

I den finska grammatiken ISK indelas modalitet i epistemisk, deontisk och dynamisk modalitet samt praktisk nödvändighet. Med epistemisk modalitet visar talaren sin bedömning om hur möjligt, sannolikt eller säkert det som hen påstår är. I deontisk modalitet är det fråga om tillstånd och förpliktelser som bestäms av den talande eller talsamhället. Dynamisk modalitet innebär möjlighet eller förmåga respektive nödvändighet eller tvång som beror på rådande omständigheter. Med praktisk nödvändighet beskriver man handlingar som lönar sig att förverkligas för att uppfylla ett önskat mål. (ISK 2004: § 1552, 1554–1556) Mitt undersökningsmaterial innehåller inga uttryck för praktisk nödvändighet och därför utelämnas denna modalitetstyp i denna undersökning.

Avvikande från den ovanstående kategoriseringen kan modalitet delas in i sannolikhet, vanlighet, förpliktelse och villighet. I sannolikhet är det fråga om att talaren visar hur säker hen är på det hen påstår. Med vanlighet beskrivs hur ofta någonting händer. Med förpliktelser skapar talaren uppgifter som hen mer eller mindre önskar bli lydda. Villighet innebär att den talande gör ett erbjudande som hen mer eller mindre gärna gör. (Holmberg & Karlsson 2013: 58, 60, 62–63, 65) Om denna kategorisering vill jämföras med kategoriseringen av ISK kan det konstateras att förpliktelse är jämförbar med deontisk

modalitet och de tre övriga är jämförbara med epistemisk modalitet. I denna undersökning följs kategoriseringen av ISK eftersom det är finska som är utgångspunkten då denna avhandling behandlar att översätta från finska till svenska.

Figur 1. Sambandet mellan ISK:s (2004), SAG:s (1999a) och Holmbergs & Karlssons (2013) syner på modalitet

Ändå finns det epistemisk och deontisk modalitet i svenskan också. SAG (1999a: 536) delar nämligen modala hjälpverben i epistemiska, deontiska, potentiella och intentionella. Potentiella hjälpverb kan jämföras med ISK:s dynamiska modalitet och intentionella hjälpverb med ISK:s epistemiska modalitet. ISK:s (2004), SAG:s (1999a) samt Holmbergs och Karlssons (2013) syner på modalitet åskådliggörs i figur 1.

I finskan uttrycks modalitet typiskt med modala verb, modus och modala partiklar (ISK 2004: 1559). I svenskan har modus (imperativ, konjunktiv och optativ) inte lika betydande roll, när man i svenskan mest använder modala verb och partiklar (Holmberg & Karlsson 2013: 59). Det är inte alltid enkelt att definiera vilken typ av modalitet det är fråga om och det som avgör är kontexten (ISK 2004: § 1552; Holmberg & Karlsson 2013: 67).

4 MOTSVARIGHETER TILL MODALA UTTRYCK I DET FINSKA MATERIALET I DET SVENSKA MATERIALET

I kapitel 4 analyserar jag undersökningsmaterialet och presenterar resultaten. Jag har egna avsnitt för varje kategori. Avsnitt 4.1 behandlar epistemisk modalitet, avsnitt 4.2 deontisk modalitet och avsnitt 4.3 dynamisk modalitet. Dessa avsnitt har även underavsnitt enligt hur modaliteten har uttryckts i det finska materialet. Jag presenterar de kvantitativa resultaten i tabellform (kvantitativ analys) och diskuterar dem med hjälp av utvalda exempel (kvalitativ analys). I exemplen markerar jag med fet stil det som jag analyserar. Efter exempelfraserna anges det ur vilken bok jag har tagit exemplet. Jag använder förkortningarna: KK för *Koirien Kalevala*, HK för *Hundarnas Kalevala*, SK för *Seitsemän koiraveljestä* och SH för *De sju hundbröderna*. Exakta sidorna för exemplen anges inte eftersom sidnumren inte har markerats i *Koirien Kalevala* eller i *Hundarnas Kalevala*.

Tabell 7. Olika typer av modalitet i det finska materialet

Epistemisk (%)	Deontisk (%)	Dynamisk (%)	Totalt (%)
116 (32)	182 (50)	63 (17)	361 (99)

Sammanlagt ingår det 361 modala uttryck i det finska materialet. Cirka hälften, 182 uttryck anger deontisk modalitet. Epistemisk modalitet anges i 116 uttryck och dynamisk modalitet i 63 uttryck. Det är deontisk modalitet som dominerar vilket jag även har antagit. De absoluta antalen och de procentuella andelarna är sammanställda i tabell 7.

4.1 Epistemisk modalitet

Det finns sammanlagt 116 fall med epistemisk modalitet i *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä*. Mest har Kunnas använt konditionalis för att uttrycka den. Fallen med potentialis utgör bara 5 procent, vilket kan konstateras vara nästan överraskande när

det annars är fråga om gammaldags text. Vid sidan av konditionalis har Kunnas flitigt utnyttjat modala partiklar. Uttrycksmedlen för epistemisk modalitet i Kunnas böcker presenteras i tabell 8.

Tabell 8. Uttrycksmedel för epistemisk modalitet i det finska materialet

	Modala verb (%)	Andra intentionella verb (%)	Konditionalis (%)	Potentialis (%)	Modala partiklar (%)	Totalt (%)
KK	5 (13)	5 (13)	18 (47)	2 (5)	8 (21)	38 (99)
SK	4 (5)	16 (21)	29 (37)	-	29 (37)	78 (100)
Totalt	9 (8)	21 (18)	47 (41)	2 (2)	37 (32)	116 (101)

Av tabell 9 framgår hur epistemisk modalitet i det finska materialet har återgetts i det svenska materialet. Om en översättningsmotsvarighet innehåller två modala verb eller ett modalt verb och en modal partikel har den räknats som ett modalt verb.

Tabell 9. Motsvarigheter till finskans epistemiska modalitet i det svenska materialet

	Modala verb (%)	Modala partiklar (%)	Tempus (%)	Övriga (%)	Totalt
HK	22 (58)	5 (13)	4 (11)	7 (18)	38 (100)
SH	31 (40)	16 (21)	9 (12)	22 (28)	78 (101)
Totalt	53 (46)	21 (18)	13 (11)	29 (25)	116 (100)

Kategorin tempus i tabell 9 innefattar sådana verbfraser i indikativ med oförskjuten eller förskjuten tidssyftning, vilka brukar användas för att återge finskans konditionalis till svenska (se avsnitt 4.1.3). Vid översättning av epistemisk modalitet har översättaren mest

använt modala verb och övriga lösningar. Övriga lösningar omfattar uttryck som har en likadan betydelse som det finska uttrycket och uttryck som helt och hållet saknar modalitet. Den stora andelen av modala verb är förväntad, medan partiklarnas lilla andel inte är det. I Kunnas finska böcker finns det nästan dubbelt så många modala partiklar som i de svenska böckerna. Även Holmberg och Karlsson (2013: 59) påpekar att de vanligaste sätten att uttrycka modalitet i svenskan är modala verb och modala partiklar. I följande avsnitt lyftas fram några exempel på varje uttrycksmedel för epistemisk modalitet i det finska materialet med motsvarigheterna till dem i det svenska materialet.

4.1.1 Modala verb

Modala verb är inte typiska för att uttrycka finskans epistemiska modalitet i materialet, det förekommer bara några stycken av dem (se tabell 8). ISK (2004: § 1556) nämner partiklar samt verbfraser i potentialis som de primära medlen för att ange epistemisk modalitet i finskan. Med tanke på detta är det inte överraskande att det endast finns några enstaka modala verb som anger epistemisk modalitet.

- (7) – Mutta **taitaa** kyllä meidän aikamme tässäkin pitkäksi **käydä**, Tuomas tuumi. (SK)
 – Men tiden här **kan bli** lång också för oss, menade Tuomas. (SH)

I exempel (7) ingår det modala verbet *taitaa* [kunna], som också finns med i ISK:s (2004: § 1558) förteckning. *Taitaa* uttrycker möjlighet och det förekommer typiskt i påståendesatser, såsom i exempel (7). I exemplet funderar Tuomas att tiden kan bli lång. Det är fråga om en slutsats och därmed är det också fråga om evidentialitet. (ISK 2004: § 1572) Detta modala verb har fått det modala verbet *kunna* som sin översättningsmotsvarighet. Holmberg och Karlsson (2013: 67) nämner *kan* som ett vanligt modalt verb för att uttrycka sannolikhet i låg grad (se tabell 5). Eftersom *kunna* här står i epistemisk betydelse anger det att det är möjligt att tiden blir lång (se SAG 1999b: 299).

- (8) – **Taidat olla** Seppo Ilmarinen, virkkoi Pohjan akka, harvahammas tyytyväisenä. (KK)

– Du **ser ut som** smeden Ilmarinen, sa Pohjologumman med glesa tänderna och verkade nöjd. (HK)

I exempel (8) förekommer det modala finska verbet *taitaa* [kunna]. I det svenska exemplet förekommer det modala verbet *se ut* som enligt SAG (1999a: 541) är ett fenomenverb som uttrycker epistemisk modalitet. Jag anser att betydelsena i exempel (8) är lite olika mellan finska och svenska versionerna. Pohjologumman i den finska meningen verkar vara säkrare på att det verkligen är Seppo Ilmarinen som hon ser. Däremot konstaterar Pohjologumman på svenska bara att hon ser någon som ser ut som smeden Ilmarinen. Ändå kan läsaren med hjälp av kontexten förstå att Pohjologumman vet att det är fråga om Ilmarinen.

- (9) – **Mahtoiko** Louhi sittenkin **huomata**, että hirveni ei ollut oikea? (KK)
 – **Kanske** hon ändå **märkte** att min älg inte var äkta? (HK)
- (10) – **Voi olla** [sic!] että kaikki on kuitenkin kotoisin vain Simeonin pohmeloisesta päästä. (SK)
 – [...] **Kanske** alltihop **hör** hemma i Simeonis omtumlade huvud. (SH)

I exempel (9) anges epistemisk modalitet med hjälp av det modala verbet *mahtaa* [måtte]. Enligt ISK (2004: § 1572) förekommer *mahtaa* främst i frågesatser, och detta är också fallet i exempel (9). ISK konstaterar att frågesatser med *mahtaa* brukar vara retoriska eller spekulativa. Frågan i exempel (9) är egentligen inte en direkt fråga utan Lemminkäinen funderar på att Louhi troligen märkte att älgen inte var äkta. Detta uttryck har återgetts med den modala partikeln *kanske*. Med *kanske* utför talaren en sannolikhetsgradering. Enligt SAG (1999b: 103) uttrycker *kanske* en neutral sannolikhetsgradering, vilket betyder att talaren inte anger sin åsikt om satsens sannolikhet. Holmberg och Karlsson (2013: 68) konstaterar för sin del att *kanske* representerar låg rad av sannolikhet. Exempel (10) liknar exempel (9), men med en påståendesats i stället för en frågesats. Det verkar som om den talande i exempel (10) inte förväntar någon reaktion på sin åsikt, medan hen i exempel (9) åtminstone lite verkar göra det.

4.1.2 Andra intentionella verb

Andra intentionella verb är relativt allmänna i *Seitsemän koiraveljestä*. De uttrycker någonting som man till exempel tror, vill eller tänker. Det modala verbet *näyttää* [se ut] är ett verb som anger sinnesintryck, och det framkommer med en mänsklig varelse som känner något. Verb som anger sinnesintryck förekommer med *että*- och *kuin*-satser [bisatser som inleds med *att* eller *såsom*] eller med så kallade *participialkonstruktioner* (se Ingo 2004: 170). (ISK 2004: § 1578–1579) I exempel (11) finns det en participialkonstruktion. I exemplet har översättaren använt det modala verbet *tyckas* som enligt MOT (2018b) betyder ”ge ett allmänt intryck av att vara på visst sätt”. Därmed kan denna översättningsmotsvarighet konstateras motsvara det finska uttrycket. SAG (1999a: 541) definierar *tyckas* som ett fenomenverb med epistemisk betydelse.

- (11) Väinölän sotureitten loppu **näytti olevan** jo lähellä, kun Väinämöisen arvokas kantele putosi mereen. (KK)
 Slutet **tycktes** nära för Väinöläs krigsfolk, när Väinämöinens oskattbara kantele föll i sjön. (HK)

Mentala verb, såsom *luulla* [tro], är verb som anger talarens uppskattning om handlingens sannolikhet (ISK 2004: § 1578). Exempel (12) ger ett intryck av att Mäkelä är övertygad om att bröderna måste betala. I den svenska meningen verkar Mäkelä vara mer ledsen över detta på grund av att översättaren har valt verbet *frukta* i stället för verbet *tro*.

- (12) – [...] Mutta **luulenpa, että** maksu teiltä kuitenkin **kiskotaan**, Mäkelä sanoi ja lähti. (SK)
 – [...] Men jag **fruktar att** ni **måste betala** i alla fall, sa Mäkelä innan han gick. (SH)

I modalitetsuttrycken i exempel (13) och (14) ingår en avsikt. I exempel (13) tänker bågskytten skjuta på renen. Detta slags uttryck avslöjar inte om han kommer att göra det eller inte. I exempel (13) har översättaren valt verbet *bereda sig* som i stort sett kan sägas ha samma betydelse. Jag anser dock att bågskytten i det finska uttrycket är lite närmare att skjuta än i det svenska uttrycket. Det verkar som om förberedelserna ännu inte är fullbordade i den svenska versionen. I exempel (14) tänker Simeoni berätta om vad han har sett och hört. Det är inte bara att han vill göra det fast det står ”*tahdon koettaa*” på finska. Simeoni tänker också uppfylla sin vilja. I det svenska exemplet finns det modala verbet *tänka* som enligt SAG (1999a: 542) har en intentionell betydelse.

- (13) Hän **aikoi lähettää** vasamansa kohti peuran otsaa. (SK)
Han **beredde sig att skjuta** en pil i pannan på renen. (SH)
- (14) – Nytpä **tahdon koettaa** kertoa, mitä olen nähnyt ja kuullut [...] (SK)
– Nu **tänker jag försöka** berätta vad jag har sett och hört. (SH)

I exempel (15) är det ingen som vet om Seppo kommer att se granen eller inte, han bara vill göra det. I exemplet har översättaren använt det modala verbet *vilja* som motsvarighet, och den kan konstateras vara det mest naturliga alternativet. Enligt Holmberg och Karlsson (2013: 65) representerar *vill* medelhög grad av villighet. Detta innebär därmed att Seppo är villig att se granen.

- (15) – Sen **haluan nähdä**, innostui Seppo ja lähti oitis katsomaan. (KK)
– Den granen **vill jag se**, sa smeden och gav sig genast i väg. (HK)
- (16) – **Emme tahtoneet tehdä** niin suurta syntiä, että olisimme jättäneet lihat metsään pilaantumaan, Juhani puolustautui. (SK)
– Det hade varit en så stor synd att lämna gudslånet att ruttna, så den **kunde vi inte förmå** oss **att begå**, sa Juhani till försvar för dem. (SH)

Exempel (16) förklarar utöver att bröderna inte ville begå den stora synden gjorde de inte det heller. I exemplet har översättaren valt en kombination av två modala verb: *kunna* och *förmå*. Till skillnad från det finska uttrycket har det svenska uttrycket en potentiell betydelse (se SAG 1999b: 301): Bröderna förmådde inte att lämna gudslånet att ruttna. I detta exempel är det fråga om tillfällig förmåga. I detta fall har *kunna* och *förmå* likadan betydelse. SAG (1999b: 297) konstaterar att *förmå* brukar förekomma i negerande kontexter, såsom det gör i exempel (16).

4.1.3 Konditionalis

Med konditionalis kan man ange bland annat något man planerar, föreslår eller något som inte förverkligades (ISK 2004: § 1592–1596). Konditionalis är det mest använda uttrycksmedlet för epistemisk modalitet i det finska materialet. I exempel (17) funderar Väinämöinen på var han ska få ord ifrån. Exemplet kan tolkas som planering. Det är fråga om en retorisk fråga, Väinämöinen väntar inget svar utan bara funderar sig själv. Enligt Muittari (1978: 24) och Saanila (1983: 124) återges finskans konditionalis i retoriska

frågor vanligtvis med *skulle*-konstruktioner. Muittari nämner dock att även *skall* är möjlig i några fall. Det måste ändå tas i beaktande att Muittari och Saanila diskuterar främst retoriska frågor som antas få ett nekande svar. I exempel (17) har *skola* en intentionell betydelse (se SAG 1999b: 319).

- (17) – Mistä minä **saisin** sanoja? hän mietti. (KK)
 – Var **skall** jag **få** ord ifrån? undrade han. (HK)
- (18) – [...] Ja luulenpa että Männistön Venlakin **katselisi** meitä vähän toisin kuin ennen. (SK)
 – [...] Och jag tänker att Venla på Tallbacka då **börjar se** på oss med lite andra ögon. (SH)

I exempel (18) förutspår Aapo hur det kommer att bli i framtiden om bröderna gör på ett visst sätt. Aapo tänker att Venla skulle se på bröderna med andra ögon om de fick ett hus till. Enligt ISK (2004: § 1592) används konditionalis i prognoser när det som möjligtvis händer i framtiden jämförs med en hypotetisk situation. Denna konditionalis har översatts med verbet *börja*. I SAG (1999a: 543) räknas verbet som ett aktionellt hjälpverb. Aktionella hjälpverb anger aktionella egenskaper (se SAG 1999a: 510).

- (19) – **Tekisipä** mieleni kuulla laulua veneessä, hihkui Lemminkäinen. (KK)
 – **Kunde** vi **inte få** höra lite sång i båten, sa Lemminkäinen och flinade. (HK)

Exempel (19) kan tolkas som en begäran. Lemminkäinen önskar att Väinämöinen börjar sjunga. I den svenska motsvarigheten syns önskan tydligare. Finskans konditionalis har i svenskan återgetts med de modala verben *kunna* och *få*. I exempel (19) har *kunna* och *få* en deontisk betydelse, det är fråga om en hövlig uppmaning. Enligt Holmberg och Karlsson (2013: 63) anger *kunna* låg grad av förpliktelse.

- (20) – [...] Oikeastaan puolet siitä **kuului** meille. (KK)
 – [...] Rätteligen **borde** vi **få** hälften. (HK)

I exempel (20) anger Ilmarinen sin åsikt om att hälften av Sampo hör till dem, varefter han och Väinämöinen fattar beslut att gå och begära hälften av Sampo. Det är fråga om konditionalis som betyder ett förslag (se ISK 2004: § 1593). I motsats till finskan har det

svenska uttryckets *borde* deontisk betydelse. *Böra* med deontisk betydelse används när det är fråga om sociala normer eller allmän ändamålsenlighet. Genom att välja preteritumformen *borde* gör talaren sitt uttryck mjukare jämfört med presensformen. Med preteritumformen visar talaren även att hen inte kan garantera att ”normen” i fråga kommer att efterlevas. (SAG 1999b: 293) I exempel (20) vet Ilmarinen och Väinämöinen inte om de kommer att få hälften av Sampo men de tänker försöka åtminstone.

- (21) – Kuka sitten **poimisi** marjat Pohjolan metsistä ja sienet Sariolan saloilta, jos minä sinulle vaimoksi **tulisin**? hän sanoi. (KK)
 – Vem **skulle** sedan **plocka** bären i Pohjolaskogarna och svamparna på Sariolas moar, om jag **blev** din fru? sa hon. (HK)

I exempel (21) finns en sådan retorisk fråga som talaren väntar på ett nekande svar (se ISK 2004: § 1594). Pohjolajungfrun tycker att det inte finns någon annan än hon själv som kan plocka bären och svamparna. I exemplet har verbet *skola* böjts i preteritum, och det har en hypotetisk epistemisk betydelse (se SAG 1999b: 314–316). Finska uttryck med retoriska frågor brukar återges med *skulle* + infinitiv i svenskan (Muittari 1978: 24, Saanila 1983: 124).

- (22) – **Eikö** esivallan koura meitä sieltäkin **saavuttaisi**, Aapo kysyi. (SK)
 – **Männe inte** överhetens hand **hittar** oss också där? menade Aapo. (SH)

I exempel (22) undrar Aapo om överhetens hand hittar dem också där. I exemplet har översättaren använt partikeln *männe* med vilken talaren gör en sannolikhetsgradering (se SAG 1999b: 104). *Männe* innebär att talaren undrar något. Den fungerar som frågepartikel och antyder oftast svaret. (MOT 2018b) Det antydda svaret i exempel (22) är att överhetens hand hittar bröderna. Därmed är Aapo både i det finska och det svenska exempel relativt övertygad om att överhetens hand hittar dem också där.

- (23) Siinä soitti Väinämöinen, soitti päivän, soitti toisen, eikä ollut sellaista urosta, jonka sydän **ei olisi sulanut**. (KK)
 Där satt Väinämöinen och spelade, en dag, ännu en dag, och det fanns inte en man, vars hjärta **inte smälte** av den musiken. (HK)

I exempel (23) står predikats verbet i perfektum konditionalis. ISK (2004: § 1594) konstaterar att denna typ uttryck berättar om en situation som ägt rum i det förflutna och ett alternativ som inte förverkligades. Det kunde alltså ha funnits en, vars hjärta smälte, men detta hände inte. Muittari (1978: 35) konstaterar att sådana finska uttryck som exempel (23) återges i svenskan med indikativt preteritum. Detta har gjorts i exempel (23).

- (24) – **Oisko** noin, Timo epäili. (SK)
 – **Tror** du det? stack Timo in. (SH)

I exempel (24) är Timo skeptisk till det som Juhani säger och visar det med konditionalis. Jag anser att Timos inställning syns tydligare i det finska (talspråkliga) uttrycket eftersom översättaren har valt ett uttryck utan modalitet i svenskan, i vilket Timo bara frågar om Juhani tror att det är så.

- (25) Viertolan isäntä lupasi kuitata kaiken velan, jos pojat **palauttaisivat** härkien vuodat ja **antaisivat** hänelle vielä toisen sadon sekä hirret Jukolan metsästä Viertolan uuteen riiheen. (SK)
 Viertolas ägare lovade kvittera resten av skulden om han **fick** igen hudarna av djuren och ännu en skörd från sveden, samt timmer till en ny ria på Viertola. (SH)

Verb i konditionalis kan förekomma i konditionala, finala och koncessiva villkorssatser. I sådana satser är det fråga om ett sakförhållande som är irreell eller som inte (ännu) har förverkligats. (ISK 2004: § 1595) I exempel (25) finns en konditional villkorssats. Att Viertolas ägare kvitterar resten av skulden förutsätter att han får igen hudarna och så vidare. Eftersom det är möjligt att Viertolas ägare får vad han vill är villkorssatsen i exempel (25) potentiell. I sådana fall kan finskans konditionalis återges med antingen en verbform med förskjuten tidssyftning (såsom i ex. (25)) eller med en verbfras med *skulle* som hjälpverb (Muittari 1978: 9, Saanila 1983: 125)

- (26) Seppo Ilmarinen voiteli saranat voilla, **etteivät** ne narinallaan **herättäisi** susia. (KK)
 Smeden Ilmarinen smorde gångjärnen på dörrarna med smör, så att de **inte skulle** knarra och **väcka** vargarna. (HK)

Finala satser uttrycker ett syfte som kan nås med en handling som uttrycks i den dominerande satsen. Alternativt kan den dominerande satsen visa orsaken till att syftet inte kan nås. (ISK 2004: § 1596) I exempel (26) är syftet att dörrarna inte knarrar och väcker vargarna. Att detta syfte kan nås måste gångjärnen smörjas. Finska finala bisatser återges i svenskan med *skall* + infinitiv, om huvudsatsen syftar på nutid. När huvudsatsen syftar på dåtid, används *skulle* + infinitiv, såsom i exempel (26). (Muittari 1978: 25–26, Saanila 1983: 127–128)

4.1.4 Potentialis

Potentialis förekommer endast två gånger i undersökningsmaterialet, och på båda gångerna är det fråga om verbet *olla* [vara] i potentialis. Exempel (27) har en negativ ton, jätten och Väinämöinen grälar och retas med varandra.

- (27) – Mikä **lienet** miehiäsi! hän ärjyi. (KK)
 – Vad **är** du för en karl? röt jätten. (HK)
- (28) – **En liene** lempivieras kun kutsuit kurjat, kutsuit köyhät, mutta minut jätit kutsumatta. (KK)
 – [...] Jag **tycks inte vara** din älsklingsgäst precis, eftersom du har bjudit alla usla och alla fattiga, men inte har bjudit mig. (HK)

I den svenska meningen i exempel (27) finns det ingen skriftlig modalitet. I exempel (28) antar Lemminkäinen att han inte är en älsklingsgäst. Finsk potentialis i exempel (28) har återgetts i svenskan med det modala verbet *tyckas*. SAG (1999a: 541) klassificerar *tyckas* som fenomenverb.

4.1.5 Modala partiklar

Modala partiklar är relativt allmänna uttrycksmedel för epistemisk modalitet, speciellt i *Seitsemän koiraveljestä*. ISK (2004: § 1603) konstaterar att *kai* [väl] ofta förekommer i negerande kontexter, där det betyder ungefär *tuskin* [knappast]. I exempel (29) antar och hoppas Aapo att prosten inte tror vad Kajsa har berättat. För att översätta denna finska

modalitet har utnyttjats både det modala verbet *kunna* och den modala partikeln *väl*. Enligt SAG (1999b: 116) kan talaren med *väl* framställa en försiktig fråga.

- (29) – **E-ei kai** rovasti **usko** hölösuu-Kaisan puheita, Aapo sopersi. (SK)
 – D-det **ka-kan väl inte** prosten **tro** på vad en Kajsa babblar? stammade Aapo. (SH)

Enligt ISK (2004: § 1603) är *kenties* [kanske] i stort sett samma som *ehkä* [kanske], men mer litterär. I exempel (30) tycker Aapo att det är möjligt att det är deras eget fel. Jag anser att i det finska uttrycket är Aapo säkrare på att det verkligen är så. I det svenska uttrycket verkar han vara osäkrare, eftersom satsen har utformats som fråga.

- (30) – **Kenties se on** oma syymme, Aapo sanoï. (SK)
 – **Tänk om** det **är** vårt eget fel? sa Aapo. (SH)

Partikeln *kuulemma* [det sägs] visar evidentialitet, med den anger Aapo att det inte är han själv som har hört någon säga att de kommer att läsa hur bra som helst, utan att han har hört av någon att länsmannen har sagt sådant (se ex. (31)). Länsmannen har förstärkt sitt uttryck med *vielä jonain päivänä* [säkert en vacker dag]. I detta exempel har översättaren valt det modala verbet *lär*. SAG (1999b: 305) konstaterar att *lär* betyder ”något som påstås av andra”. Holmberg och Karlsson (2013: 67) påpekar *lär* betyda låg grad av sannolikhet, vilket är förståeligt när det är fråga om ett rykte.

- (31) – [...] Hän **on kuulemma sanonut**, että **vielä** me **jonain päivänä lukea paukutamme**. (SK)
 – [...] Han **lär ha sagt** att vi **säkert en vacker dag kommer att läsa hur bra som helst**. (SH)

I exempel (32) finns partikeln *luullakseni* [jag tror att] (se ISK 2004: § 1607). Ingo (2004: 180) kallar denna konstruktion för *kvantumkonstruktion*. I exemplet tror Juhani att Aapos önskan snart blir uppfylld. I det svenska uttrycket finns inte samma osäkerhet som i det finska. I det svenska exemplet verkar Juhani vara säker på att det som han säger verkligen kommer att hända.

- (32) – [...] toivees **täyttyy luullakseni** piankin [...] (SK)
 – [...] Din önskan **kommer** snart **att bli** uppfylld. (SH)

Med *tietysti* [förstås] kan talaren visa någonting vara förväntat på grund av omständigheterna (ISK 2004: § 1608). I exempel (33) är dessa omständigheter det att solen sitter uppe på himlen. Därför ser den allting som händer nedan på jorden. På svenska har denna modalitet inte angetts utan uttrycket har lämnats neutralt.

- (33) Silloin emo keksi kysyä auringolta, joka **tietysti** korkealta taivaalta **näki** kaiken. (KK)
 Då kom hon på att fråga solen, som från sin plats uppe på himlen **ser** allting. (HK)
- (34) **Tietysti** Juhani **tahtoi** Venlan. (SK)
Självlklart att han ville ha Venla. (SH)

Tietysti [förstås] är en av de partiklarna som anger starkaste säkerhet. Med den visar talaren att han är säker på att det han säger är sant. Han vill även att åhörarna blir övertygade. Med *tietysti* betonas att något är sannolikt på grund av omständigheterna. (ISK 2004: § 1608). Den modala partikeln *tietysti* i exempel (34) har återgetts med den modala partikeln *självlklart*.

- (35) – **Eiköhän** kaikki **onnistu** hyvin, Aapo lohdutti. (SK)
 – Ni **ska få se att allt går** bra, tröstade Aapo. (SH)

I exempel (35) tycker Aapo att det är sannolikt att allt går bra. Han verkar dock inte vara helt säker på saken i motsats till det svenska exemplet. I den svenska versionen lovar Aapo att allt ska gå bra. Översättaren har använt en kombination av två modala verb: *skola* och *få*. I exemplet har *skola* deontisk betydelse, det är fråga om en utfästelse (se SAG 1999b: 312). Enligt Holmberg och Karlsson (2013: 67) representerar *ska* en hög grad av sannolikhet. Därmed torde Aapo vara relativt säker på att det kommer att gå bra.

- (36) Veljekset **tuskin** edes **huomasivat** heitä. (SK)
 Bröderna **såg** dem **inte** ens. (SH)

Enligt ISK (2004: § 1614) är *tuskin* [knappast] en motsats till *varmaan* [antagligen]. Den konstaterar att *tuskin* betyder att något är mycket osannolikt. I exempel (36) har denna partikel använts. I det svenska exemplet syns inte talarens svaga osäkerhet.

- (37) – **Toivottavasti otit** opiksesi, hän puhkui. (KK)
 – Jag **hoppas** du **har tagit** lärdom av det här, sa hon. (HK)

I exempel (37) tar Ahtis mor inte ställning till om Ahti har tagit lärdom men hon hoppas det. Fast översättaren inte har valt en modal partikel har den svenska meningen ungefär likadan betydelse som den finska. Skillnaden finns i att i den finska versionen preciseras inte vem som hoppas men kontexten visar att det är fråga om Ahtis mor.

4.2 Deontisk modalitet

Deontisk modalitet är den överlägset mest frekventa modalitetstypen i undersökningsmaterialet: det finns 182 av dem. Deontisk modalitet har Kunns uttryckt nästan endast med imperativ. Uttrycksmedlen för deontisk modalitet i det finska materialet anges i tabell 10.

Tabell 10. Uttrycksmedel för deontisk modalitet i det finska materialet

	Modala verb (%)	Modala konstruktioner (%)	Imperativer (%)	Totalt (%)
KK	5 (11)	-	39 (89)	44 (100)
SK	10 (7)	9 (7)	119 (86)	138 (100)
Totalt	15 (8)	9 (5)	158 (87)	182 (100)

Huldén har valt att översätta deontisk modalitet oftast med imperativer och näst oftast med modala verb. Även övriga lösningar är frekventa i det svenska materialet.

Tabell 11. Motsvarigheter till finskans deontiska modalitet i det svenska materialet

	Modala verb (%)	Imperativer (%)	Optativer (%)	Övriga (%)	Totalt (%)
HK	15 (34)	26 (59)	-	3 (7)	44 (100)
SH	36 (26)	62 (45)	3 (2)	37 (27)	138 (100)
Totalt	51 (28)	88 (48)	3 (2)	40 (22)	182 (100)

Bland övriga lösningar finns bland annat uppmaningar utan verb (t.ex. *Älä mene!* → *Nej, inte dit!*) och uttryck utan modalitet. Även optativ finns med i undersökningsmaterialet ett par gånger, även om den konstateras vara sällsynt i dagens språk (se avsnitt 3.2). Motsvarigheterna till finskans deontiska modalitet presenteras i tabell 11.

4.2.1 Modala verb

Modala verb är relativt lågfrekventa i Kunnas böcker som uttryck för deontisk modalitet. Det är någorlunda överraskande eftersom modala verb är det mest typiska uttrycksmedlet för modalitet till exempel i Hakulinens med flera (1980: 119) undersökningsmaterial. I exempel (38) ger Pohjola gumman Väinämöinen tillstånd att fara under förutsättning att Väinämöinen smider Sampo åt henne. Det är fråga om det modala verbet *saada* [få] som uttrycker möjlighet att göra något (se ISK 2004: § 1569). Det modala verbet *få* används främst när en person eller en institution tillåter att något får göras (SAG 1999b: 294). I exempel (38) är den finska och den svenska meningen helt ekvivalenta.

- (38) – Mutta jos taot minulle Sammon, kalkuttelet Kirjokannen, niin **saat mennä**. (KK)
 – [...] Men om du smider Sampo åt mig, hamrar fram kvarnen med det glimrande locket, **får** du **fara**. (HK)

Tarvita [behöva] är ett vanligt verb att uttrycka nödvändighet med (ISK 2004: § 1562). I exempel (39) står det i negerad form. Bröderna är avundsjuka på en ekorre för att den inte behöver läsa. Ekorren har alltså befriats från att lära sig läsa. *Behöva* med deontisk betydelse anger att någon har behov att göra något (SAG 1999b: 291).

- (39) – **Ei tarvitse** sen **lukea**, Timo huokasi. (SK)
 – Den **behöver inte läsa** den, suckade Timo. (SH)

Pitää [måste] kan användas både epistemiskt, deontiskt och dynamiskt (ISK 2004: § 1575). I exempel (40) har den en deontisk betydelse. Pohjolagumman ställer krav på Seppo. I exemplet har översättaren använt det modala verbet *måste*. Enligt SAG (1999b: 309) anger *måste* i deontisk betydelse ett absolut krav. Likaså anser Holmberg och Karlsson (2013: 67) att *måste* representerar hög grad av förpliktelse.

- (40) – [...] Ennen häitä Sepon **pitää kyntää** Pohjolan kyinen pelto, hän narisi. (KK)
 – [...] Före bröllopet **måste** smeden **plöja** Pohjolas huggormsåker, gnällde hon. (HK)
- (41) – **Saatte** tästä vielä kalliisti **maksaa!** (SK)
 – [...] Det här **ska stå** er dyrt! (SH)

I exempel (41) finns det modala verbet *saada* [få] men i exemplet har det en annan betydelse. ISK (2004: § 1570) konstaterar att *saada* kan betyda bland annat hotelse. Detta är fallet i exempel (41). Herrn på Viertola hotar bröderna med att något ska stå dem dyrt. Till skillnad från det finska exemplet är det svenska exemplet av epistemisk betydelse. Herrn i fråga förutspår och tror att det ska stå dyrt för Jukolas bröder. Holmberg och Karlsson (2013: 67) påpekar att *ska* representerar hög grad av sannolikhet.

- (42) Kovasti kummastelivat veljekset tätä, sillä **eihän** sunnuntaina **sopinut** huutokauppaa **pitää**. (SK)
 Det tyckte bröderna var underligt, **att ha auktion** på en söndag **var varken brukligt eller lämpligt**. (SH)

Exempel (42) gäller talsamhällets normer. Det är en av talsamhällets normer att man inte har auktion på en söndag. För att ange innehållet i exempel (42) har översättaren valt två adjektiv. De finska och svenska versionerna har ungefär samma betydelse. Översättaren har tagit med sig lite extra med adjektivet *bruklig*, som inte finns med i den finska versionen.

4.2.2 Modala konstruktioner

Antalet modala konstruktioner som uttryck för deontisk modalitet är ringa, i *Koirien Kalevala* finns det inte alls dem. En av finskans modala konstruktioner är så kallad *on tehtävä*-konstruktion som anger att någonting ska göras (ISK 2004: § 1581). I exempel (43) tycker Aapo att bröderna ska göra någonting. Översättaren har valt två olika modala verb som motsvarighet. Båda verben har i denna kontext deontisk betydelse. Enligt SAG (1999b: 309) anger det deontiska *måste* ett absolut krav. Holmberg och Karlsson (2013: 67) anser både *ska* och *måste* betyda en hög grad av förpliktelse. Skillnaden i exempel (43) är att ingen direkt uppmanas i den första satsen utan det bara krävs att det ska bli annat av. I den senare satsen är det däremot bröderna som ska bättra sig för att ändringen ska bli möjlig. SAG (1999b: 309) konstaterar att *måste* i deontisk betydelse oftast är subjektorienterat.

- (43) – [...] Mutta nyt **on tapahduttava** muutos, meidän **on parannettava** tapamme ja heti. (SK)
 – [...] Men nu **skall** det **bli** annat av, vi **måste ta itu** med oss **och bättra** oss och det med en gång. (SH)
- (44) – Viertolan herra vaatii, että teidän **on maksettava** jokaikinen [sic!] juhta [...] (SK)
 – Herrn på Viertola **kräver betalt** av er för vartenda ök. (SH)

I exempel (44) finns det en likadan modal konstruktion som i exempel (43). I exemplet har översättaren valt en annan lösning. I den svenska meningen finns modalitet inte med på samma sätt som i den finska. Dock anser jag att båda versionerna har samma volym.

- (45) – Lähtekääs kanssani ulos, te muut, meillä **on keskusteltavana** tärkeä asia. (SK)
 – [...] Kom med mig ut, ni andra, så **ska vi prata** om en viktig sak. (SH)

I exempel (45) har bröderna en viktig sak att prata om. Juhani ber alla sina bröder, utom Eero, med sig för att prata om en sak. Jag anser att *skola* i exempel (45) snarare har en temporal än en modal betydelse. Genom att använda det temporal *ska* anger talaren att

det finns en plan för framtiden (SAG 1999b: 246). I exempel (45) har Juhani en plan för sig själv och sina fem bröder.

4.2.3 Imperativer

Imperativ är det mest typiska sättet att uttrycka modalitet i Kunnas finska böcker. I Hakulinens med flera (1980: 119) undersökningsmaterial täcker olika modus 29 procent av uttrycksmedlen för modalitet. Den stora andelen av imperativ i mitt undersökningsmaterial kan förklaras med att Kunnas böcker innehåller mycket dialog: Uppmaningarna är ofta riktade till den som man talar till. Därför är det naturligt att imperativ är så frekvent. Exempelen (46)–(69) behandlar olika slags imperativ.

- (46) – **Istu ja pala!** (SK)
 – [...] **Djävlar anamma!** (SH)

Exempel (46) representerar det vanliga sättet att bilda imperativ i andra person singularis. I exemplet finns det ett idiom, det betyder inte att man bokstavligen ska sitta och brinna. Tiede (2015) konstaterar detta idiom vara vanlig i Aleksis Kivis språk, men att man inte exakt vet hur den egentligen har tagit sin form. Tiede (2015) fortsätter med att genom denna fras uppmanas den tilltalade att känna starka och negativa känslor. Uppmaningen har översatts med en fras som motsvarar finskans *piru vie* (se MOT 2018a). *Istu ja pala!* finns med även i *Seitsemän veljestä* (Kivi 1966: 29), men översättningen har lite uppmjukats, när det står *I helvete heller!* i *Sju bröder* (Kivi 1964: 31). Målgruppen har därmed troligen tänkts i översättningen.

- (47) – Kas niin, **ota** kirja taas kouraasi ja **opeta** meitä sievästi, Juhani käski. (SK)
 – Så där! Nu **kan** du **ta** boken i handen igen och **börja lära** oss läsa, sa Juhani. (SH)

Exempel (47) påminner om rådgivning. Enligt SAG (1999b: 300) kan uppmaningar utformas som tillåtelser. Detta har hänt i exempel (47). Holmberg och Karlsson (2013: 67) påpekar att *kan* representerar låg grad av förpliktelse. Det finska uttrycket verkar därför starkare än det svenska. Imperativformer kan även vara utrustade med enklitiska

partiklar vilka ger olika nyanser till uppmaningar. I exempel (48)–(52) förekommer sådana partiklar.

- (48) – **Yritäpä** ottaa meiltä Sampo, hän sanoi. (KK)
 – **Försök bara** ta ifrån oss Sampo, skrek hon. (HK)
- (49) – **Kuulehan** ukko. (KK)
 – **Hör nu**, gubbe. (HK)
- (50) – Sinä lähdet nyt Pohjolaan kosioretkelle ja **pidäkin** kiirettä, Annikki sanoi ja läimäytti oriin juoksemaan. (KK)
 – Nu rider du till Pohjola på friarfärd, och **låt** det gå undan, sa Annikki och klatschade till hingsten så att den satte högsta fart. (HK)

Partikeln *-pA* kan förekomma till exempel i disciplinuttryck, såsom det gör i exempel (48). Louhi visar att det inte lönar sig att ta Sampo ifrån dem. I exempel (49) talar den unge Joukahainen skrytande till den gamle Väinämöinen. Med partikeln *-hAn* kan den talande påminna den tilltalade om något och partikeln kan mildra uppmaningen. Partikeln *-kin* gör uppmaningen strängare, vid sidan av att den innebär att saken har talats om redan tidigare eller att den är väntad. I exempel (50) uppmanar Annikki Seppo att fort rida till Pohjola. (ISK 2004: § 1672–1673)

I exempel (48)–(50) har också översättaren utnyttjat imperativ. I exempel (48) hör partikeln *bara* endast till imperativformen. SAG (1999b: 163) konstaterar att *bara* kan användas i uppmaningar i vilka det betyder att den som tillåter har ingenting emot det att den tilltalade förverkligar det som tillåts. Betydelsen finns i exempel (48), om betydelsen ändå är sarkastisk. Till exempel (49) har tillagts partikeln *nu*, och enligt MOT (2018a) motsvarar svenskans *hör nu* finskans *kuulehan*.

- (51) – Mutta **annas** kun kerron unen, jonka sinusta näin, Juhani innostui. (SK)
 – **Vill du höra** en dröm som jag hade om dig? fortsatte Juhani ivrigt.
 (SH)
- (52) – **Seisahdapas** koreasti, Juhani! Tuomas komensi. (SK)
 – **Seså**, Juhani, lugn i stormen! kommenderade Tuomas. (SH)

Partikeln *-s* framkommer vanligtvis i obetydliga, rutinmässiga uppmaningar eller begäran. Med den kan talaren även befalla eller hota den tilltalade. (ISK 2004: § 1672) I

exempel (51) vill Juhani berätta Eero om sin dröm. Även om det finns en uppmaning här är det ingen skillnad om Eero lyder eller inte, Juhani berättar om drömmen i alla fall. Den svenska uppmaningen har formats ut som ett artigare förslag, även om följden är detsamma. Enligt SAG (1999b: 321) används *vilja* bland annat i indirekta uppmaningar, då talaren inte direkt uppmanar till att göra något, utan bildar en hövlig fråga. Detta är fallet i exempel (51) – dock i sarkastisk betydelse. Holmberg och Karlsson (2013: 67) kategoriserar *vilja* som ett erbjudande av medelhög grad.

I exempel (52) finns både partikeln *-pA* och *-s*. ISK (2004: § 1672) påpekar att när dessa partiklar förekommer tillsammans kan de göra uppmaningen mildare, fast detta beror på verbet. Enligt min åsikt har inte denna partikelkombination en mildrande effekt i exempel (52), kontexten visar detta. Denna finska uppmaning har översatts med en interjektion. Enligt (SAG 1999a: 750) betyder *seså* antingen uppmuntran eller befallning, och i exempel (52) är de fråga om befallning.

- (53) – **Herkene jo** heittämästä, Aapo tuskaili. (SK)
 – **Kasta inte** mer! vändades Aapo. (SH)

Till uppmaningen i exempel (53) har bifogats den fristående partikeln *jo* [ett ord som gör uppmaningen strängare]. ISK (2004: § 1674) konstaterar att partikeln *nyt* [nu] innebär att uppmaningen antingen har getts redan tidigare eller att handlingen som uppmaningen handlar om har pågått länge. Jag anser att *jo* i exempel (53) är jämförbar med denna betydelse. Denna uppmaning har återgetts med imperativ + *mer*. Ja anser *herjetä* vara litterärt och gammaldags språk. Samma verb finns med i *Seitsemän veljestä* (Kivi 1966: 61). I *Sju bröder* (Kivi 1964: 70) har denna uppmaning översatts som följande: ”Sluta upp med kastandet”. Här kan det säkert konstateras att målgruppen har tagits i beaktande i översättningen. ”Kasta inte” är enklare sagt.

- (54) – [...] **Olkaa nyt** miehiä ja **näyttäkää** rovastille ja koko maailmalle mihin pystytte! (SK)
 – [...] **Om ni är** karlar **visar ni** prosten och hela världen vad ni duger till. (SH)

Exemplen (54)–(57) innehåller imperativ i andra person pluralis. I exempel (54) står den i grundform, fast med den förstärkande partikeln *nyt* [nu] (se MOT 2018c). *Olkaa* [var!] har översatts med en konditional bisats (se SAG 1999b: 643), och *näyttäkää* [visa!] med en huvudsats utan modalitet. Mäkelä uppmanar bröderna att lära sig att läsa. Han tycker att bröderna inte är karlar om de inte lär sig att läsa. Jag anser att i detta exempel är den finska versionen starkare, när den svenska versionen inte ens är en direkt uppmaning.

- (55) – [...] Mutta omaa etuane tarkoitin, se **tietäkää**. (SK)
 – [...] Men det **ska** ni **veta** att jag tänkte på ert eget bästa. (SH)

I exempel (55) har imperativen fått ändelsen *-t* som har förekommit åtminstone i bibeln (se t.ex. Kotus 2018). Ändelsen *-t* används även i *Seitsemän veljestä* (Kivi 1966: 238). Denna imperativ har i *Sju hundbröderna* översatts med det modala verbet *skola*. I *Sju bröder* (Kivi 1964: 280) finns en ålderdomligare form, nämligen en plural imperativform: ”*veten det*” (se SAG 1999a: 549). Holmberg och Karlsson (2013: 67) påpekar att *ska* representerar hög grad av förpliktelse.

Imperativerna i exempel (56) och (57) har fått ändelsen *-s*, som redan diskuterades i samband med exempel (51) och (52). ISK (2004: § 1672) konstaterar att formerna *kuules* och *kuulkaapas* brukas använda när man vill göra en påpekande. Fast imperativen i exempel (56) står i formen *kuulkaas* anser jag att det är fråga om detta. Exempel (56) har översatts med imperativ. Däremot har imperativen helt och hållet försvunnit i svenskan i exempel (57).

- (56) – **Kuulkaas** sananen, Aapo korotti ääntään. (SK)
 – **Lyssna nu** lite på mig! bad Aapo och höjde rösten. (SH)
- (57) – [...] **Sanokaas**, mitkä olivat Sepeteuksen poikain nimet? Juhani kysyi ovelasti. (SK)
 – [...] Vad hette Sebedeus söner? Juhani såg förnöjd ut efter sin sluga fråga. (SH)

Exempel (58)–(61) representerar imperativ i första person pluralis. Denna form av imperativ är arkaistisk och förekommer bland annat i högtidliga sammanhang (ISK 2004: § 1656). I dessa exempel rör uppmaningen både den talande och de tilltalade. När den

talande använder *låt oss*-konstruktionen, såsom i exempel (58) antar hen att det som hen föreslår är till nytta för både sig själv och den tilltalade. Den tilltalade har även möjlighet att vägra det som föreslås. (SAG 1999b: 712)

- (58) – **Tehkäämme** sula sovinto, ehdotti Seppo. (KK)
 – **Låt oss komma överens** sinsemellan, föreslog smeden. (HK)

I exempel (59) uppmanar Joukahainen Väinämöinen till en sångtävling. Enligt SAG (1999b: 319) har *skola* en intentionell betydelse i sådana fall där den talande tycker att hen och den tilltalade ska göra något tillsammans. I exempel (60) har översättaren använt en form utan modalitet i svenskan. I exempel (61) finns imperativ i svenskan också men intressant är att i finskan har uppmaningen riktats både till den talande och till de tilltalade, medan den i svenskan har riktats bara till de tilltalade. I svenska meningen tycker Tuomas därmed att han själv inte ska fråga utan det får vara någon annan som frågar. Imperativformen i första person pluralis anses vara arkaistisk, men det är inte konstigt att den framkommer i undersökningsmaterialet, både i *Koirien Kalevala* och *Kalevala*, och i *Seitsemän veljestä* och *Seitsemän koiraveljestä*. I *Kalevala* står det dock till exempel *ruvetkamme* med en *a* (jfr ex. (59)).

- (59) – **Ruvetkaamme** laulamaan kilpaa, hän ehdotti. (KK)
 – [...] **Skall** vi **ta** och sjunga i kapp? föreslog han. (HK)
- (60) – **Kaatakaamme** kaskea, meitä on tässä seitsemän väkevää poikaa. (SK)
 – Vi **fäller** träd till en sved, vi är sju starka pojkar. (SH)
- (61) – **Kysykäämme**, kuka hän on ja mitä hän meistä tahtoo, Tuomas ehdotti. (SK)
 – **Fråga** honom vem han är och vad han vill oss, föreslog Tuomas. (SH)

Exempel (62)–(68) representerar imperativ i tredje person singularis. ISK (2004: § 1666) kallar dessa former för jussiv och den gamla finska grammatiken för optativ (Mielikäinen 2008). Med jussiv kan talaren tillåta eller bifalla något. Jussiv riktar inte uppmaningen till den tilltalade utan den riktas till ifrågavarande som inte nödvändigtvis är med i situationen. (ISK 2004: § 1666–1667; Mielikäinen 2008) I denna avhandling behandlas jussiv som imperativ, i enlighet med Karlsson (1978: 166), Leino (1989: 82) och Ingo (2004: 78).

- (62) – **Tuokoon** tämä panta meille koirille helpon elämän, lausui vaka vanha Väinämöinen. (KK)
 – **Mätte** detta band **ge** oss hundar ett lätt och behagligt liv, sade allvarsgubben Väinämöinen i sitt tal. (HK)
- (63) – Tuosta **tulkohon** karinen, salasaari **kasvakohon!** (KK)
 – **Må** ett blindskär hastigt **bildas, växa upp** till vattenbrynet! (HK)

I exempel (62) finns det modala verbet *mätte*, i betydelsen av önskan (se SAG 1999b: 307). Exempel (63) är en besvärjelse, och i den finns dialektala former med *-hOn* (se Mielikäinen 2018). *Må* är liknande med *mätte*. Enligt SAG (1999b: 307) har *må* ”en ålderdomlig och högtidlig, nästan besvärjande klang”. Därmed känns det naturligt att översättaren har valt det modala verbet *må* i exempel (63). *Må* finns även i *Kalevala*.

- (64) – Sillä panisinpa peeveli **vieköön** nyt selkään poikaa, jota se onni olisi kohdannut! (SK)
 – [...] För hade någon annan blivit lyckliggjord, skulle jag **banne mig** ha gett honom mer än han tål. (SH)
- (65) – **Eläköön!** Väinämöinen riemuitsi. (KK)
 – **Hurra!** jublade Väinämöinen. (HK)

Jussiv förekommer även i lexikaliska ord (ISK 2004: § 1666). Sådana ord finns i exempel (64) och (65). Jussiv i exempel (64) har översatts med den modala partikeln *banne mig*. Det har en förstärkande funktion. Enligt SAG (1999b: 106) används *banne mig* i bland annat hot, såsom i exempel (64). Enligt MOT (2018a) är *piru vieköön* och *banne mig* jämförbara, på samma sätt som *eläköön* och *hurra*. *Hurra* är en interjektion som uttrycker positiva känslor (se SAG 1999a: 749).

- (66) – Kirottu **olkoon** hänen kielensä, kirottu **olkoon** tämä päivä! (SK)
 – Förbannad **vare** hans tunga, förbannad **vare** denna dag! (SH)
- (67) – Olemme, Jumala **paratkoon**, entisen Jukolan seitsemän poikaa! Aapo vastasi. (SK)
 – Vi är, Gud **hjärpe** oss, de sju bröderna från gamla Jukola! svarade Aapo. (SH)

I exempel (66) och (67) finns den numera sällsynta optativen som översättningsmotsvarighet. Optativen förekommer i dagens läge endast i lexikaliserade

konstruktioner, och *vara* är det vanligaste verbet som står i optativ. Optativ är en föråldrad form. Med den kan talaren bland annat visa sitt missnöje med något. (SAG 1999b: 772, 779) I exempel (66) visar Juhani sitt missnöje med Eeros uppförande. Meningarna i exempel (66) står exakt likadan i *Seitsemän veljestä* (Kivi 1966: 29) och *Sju bröder* (Kivi 1964: 31). I exempel (67) finns ett fast uttryck ”Jumala paratkoon” som enligt MOT (2018c) används som uttryck för ojande. I *Sju bröder* (Kivi 1964: 139) har uttrycket återgetts med ”gunås” som enligt MOT (2018a) motsvarar finskans ”herra paratkoon”.

- (68) – [...] Ensimmäinen työmme Jukolassa **olkoon** uusi sauna, Juhani uhosi. (SK)
 – [...] Det första vi ska göra på Jukola **är** att bygga en ny bastu, bestämde Juhani. (SH)

I exempel (68) bestämmer Juhani vad som bröderna först ska göra i Jukola. På svenska har detta återgetts utan modalitet. I exempel (69) uppmanar Eero Juhani att inte ta illa upp det som Eero säger till honom. Dock är den finska uppmaningen inte riktad direkt till Juhani utan till det som Eero har sagt. I den svenska versionen har översättaren i sin tur använt en direkt uppmaning med imperativ i andra person singularis.

- (69) – [...] Tämä **älköön pahentako** mieltäs, sillä näin uneksin enkä mitään ole sepittänyt omasta päästäni. (SK)
 – [...] **Ta inte** illa upp för det här, för just så här drömde jag, ingenting har jag hittat på själv. (SH)
- (70) – [...] **Kaataos** Kalevan miehet ..., hän aneli veden haltialta. (KK)
 – [...] Kalevalas skepp **skall kantra!** Så bad hon om hjälp från vattnets makter. (HK)

Exempel (70) är en del av en besvärjelse. I den finns en arkaistisk form *-os* i uppmaningen, och denna form har kallats optativ och förekommer i diktspråk (ISK 2004: § 1659; Mielikäinen 2008). Som översättningsmotsvarighet har valts *skall* + infinitiv. Även i Kalevala står det ”Kaataos Kalevan miehet” (Lönnrot 1999: 256), men i den svenska Kalevala står det ”Döda Kalevas kumpaner” (Lönnrot 1999: 319). Därmed kan målgruppen konstateras ha tagits i beaktande.

4.3 Dynamisk modalitet

Endast 17 procent av de modala uttrycken i det finska materialet uttrycker dynamisk modalitet. För att ange dynamisk modalitet har Kunnas använt mest modala verb, men även modala konstruktioner och modala adjektivpredikativ förekommer. Antalet olika uttrycksmedel för dynamisk modalitet i det finska undersökningsmaterialet presenteras i tabell 12.

Tabell 12. Uttrycksmedel för dynamisk modalitet i det finska materialet

	Modala verb (%)	Modala konstruktioner (%)	Modala adjektivpred. (%)	Totalt (%)
KK	19 (73)	3 (12)	4 (15)	26 (100)
SK	26 (70)	10 (27)	1 (3)	37 (100)
Totalt	45 (71)	13 (21)	5 (8)	63 (100)

Mest har finskans dynamiska modalitet i Kunnas böcker återgetts med modala verb i svenskan. Andelen av modala partiklar är överraskande liten.

Tabell 13. Motsvarigheter till finskans dynamiska modalitet i det svenska materialet

	Modala verb (%)	Modala partiklar (%)	Modala adjektiv (%)	Övriga (%)	Totalt (%)
HK	16 (62)	1 (4)	4 (15)	5 (19)	26 (100)
SH	24 (65)	1 (3)	1 (3)	11 (30)	37 (101)
Totalt	40 (63)	2 (3)	5 (8)	16 (25)	63 (99)

I kategorin övriga finns bland annat motsvarande uttryck och uttryck utan modalitet. Ett finskt uttryck med modalitet saknas helt och hållet i det svenska materialet. Motsvarigheterna till finskans dynamiska modalitet i undersökningsmaterialet presenteras i tabell 13.

4.3.1 Modala verb

Det mest typiska sättet att uttrycka dynamisk modalitet är att göra det med modala verb. Detta överensstämmer med vad ISK (2004: § 1554, 1558) konstaterar om uttryckssätten för finskans dynamiska modalitet. Enligt ISK (2004: § 1567) berättar verbet *osata* [kunna] om fysiska förutsättningar för att göra något. Dock anser jag att i exempel (71) är det snarare fråga om psykiska hinder för att kunna smida Sampo: Väinämöinen vet inte hur man gör det. Detta exempel har översatts med det modala verbet *kunna*.

I detta sammanhang har *kunna* en potentiell betydelse. Detta betyder att det finns förutsättningar att göra något. Det potentiella *kunna* används både subjektorienterat och subjektsautonomt. I den subjektorienterade användningen har subjektsreferenten oftast nytta av det hen kan. Potentiellt kunnande kan vara antingen tillfälligt eller stabilt. (SAG 1999b: 301–302) I exempel (71) är det fråga om subjektorienterad användning och stabil förmåga: Väinämöinen kan inte smida Sampo, han har inte lärt sig att göra det. Däremot är det fråga om tillfällig förmåga i exempel (72): Väinämöinen funderar hur han kan hålla sitt löfte i situationen i fråga.

- (71) Väinämöinen **ei osannut** Sampo **takoa**, mutta [...] (KK)
 Väinämöinen **kunde inte smida** någon Sampo, men [...] (HK)
- (72) Miten ihmeessä hän **voisi täyttää** lupauksensa **ja toimittaa** Ilmarisen Pohjolaan? (KK)
 Hur **skulle** han nu **kunna hålla** sitt löfte att sända Ilmarinen till Pohjola? (HK)

I exempel (72) finns det egentligen en retorisk fråga. Väinämöinen anser att i denna situation är det omöjligt att kunna hålla sitt löfte. Därmed har exemplet irreella drag. Enligt SAG (1999b: 303) kan man i sådana fall använda *skulle* + *kunna*-konstruktioner, såsom det har gjorts i exempel (72).

- (73) Hän **ei jaksanut** enää **kieltää** jääräpäistä poikaansa. (KK)
 Hon **orkade inte** längre **förbjuda** sin tjurskalliga pojke att kasta sig ut i äventyr. (HK)

ISK (2004: § 1567) anser att *jaksaa* [orka] anger fysiska förutsättningar. Enligt min mening är det ändå igen fråga om psykiska förutsättningar i exempel (73). Jag anser att det är psykiskt utmattande att alltid förbjuda sin pojke, inte fysiskt utmattande. För att översätta detta har översättaren utnyttjat det modala verbet *orka*. SAG (1999b: 311) påpekar att *orka* brukar användas i nekande kontexter och att den har mer specialiserad betydelse än till exempel *kunna*.

- (74) Ja ennen kuin kukaan **ennätti estää**, Ahti päästi ilmoille mahdolloman naukaisun. (KK)
Och innan någon **hann förhindra** det, gav Lemminkäinen till ett väldigt vrål. (HK)

Ennättää [hinna], som finns i exempel (74), uttrycker möjlighet som beror på tid och plats (ISK 2004: § 1567). Enligt SAG (1999b: 297) anger *hinna* att ”subjektsreferenten har förmåga att förverkliga den underordnade aktionen inom en relevant tidrymd”. Exempel (75) behandlar situationen där Joukahainen har blivit tvungen att lova bort sin syster till fru åt Väinämöinen, det har alltså inte funnits något annat alternativ. Med exempel (75) har översättaren använt adjektivet *tvungen* i översättningen.

- (75) – **Jouduin lupaamaan** oman sisareni, Aion, vaimoksi sille vanhalle ukolle, hän murisi äidilleen. (KK)
– Jag **blev tvungen att lova** bort min syster, Aino, till fru åt gamle Väinämöinen, morrade han till sin mamma. (HK)
- (76) Miekalla huitoen ja pahasti manaten hän **sai** sumun **hälvenemään**. (KK)
När han viftade med svärdet och läste sina starkaste ord, **skingrades** dimman. (HK)

I exempel (76) lyckas Väinämöinen med att skingra dimman, på grund av fysiska förutsättningar blev det så. Intressant i exemplet är att i den svenska motsvarigheten betonas inte att det var Väinämöinen som skingrade dimman. Det konstateras bara att dimman skingrades när Väinämöinen viftade med svärdet och läste sina starkaste ord.

- (77) Nyt **saivat** veljekset taas **lähteä** metsästämään ja kalastamaan, jotta heillä olisi einestä tulevan tuikean talven varalle. (SK)
Sedan **gällde det** att jaga och fiska och få ihop ett matförråd för den långa, hårda vintern. (SH)

I exempel (77) har det modala verbet *saada* [få] en dynamisk betydelse (se ISK 2004: § 1570). Det är nödvändigt att bröderna far och jagar och fiskar för att klara sig genom den långa vintern. För att översätta denna dynamiska modalitet har översättaren valt övrig lösning.

4.3.2 Modala konstruktioner

Det är också ett frekvent sätt att uttrycka dynamisk modalitet med modala konstruktioner. ISK (2004: § 1554) nämner konstruktioner med verb vid sidan av modala verb som vanligen använda uttrycksmedel för dynamisk modalitet. I exempel (78)–(80) förekommer *on tehtävä*-struktur som behandlades redan i avsnitt 4.2.2. I alla tre exempel är det fråga om dynamisk modalitet, även om ISK (2004: § 1581) konstaterar att den necessiva konstruktionen oftast uttrycker deontisk modalitet.

- (78) – [...] Hän ottaa kenet meistä tahtoo ja muiden **on tyydyttävä** osaansa.
(SK)
– [...] Hon tar den hon vill ha och det **får** de andra **finna** sig i. (SH)

I exempel (78) funderar bröderna på vem som ska få Venla åt sig. Efter att Venla har gjort sitt val hamnar de andra i en situation där de inte fick Venla. I exempel (78) har översättaren valt det modala verbet *få*. I denna kontext anger det krav (se SAG 1999b: 296). I exempel (79) står det adjektivet *tvungen*.

- (79) Surkean Vipusen **oli laulettava** Väinämöiselle salaiset loitsunsa. (KK)
Och den stackars Vipunen **blev tvungen att sjunga** sina hemliga
trollsånger för Väinämöinen. (HK)
- (80) Toisten **oli riennettävä** pelastamaan Eeroa hirmuisen Juhanin kynsistä.
(SK)
De andra **skyndade till** för att rädda Eero ur den förgrymmade Juhanis
klor. (SH)

I exempel (80) har det svenska uttrycket inte alls modalitet även om det i det finska uttrycket finns dynamisk modalitet. Den svenska meningen berättar bara att bröderna skyndade till för att rädda Eero men den berättar inte att de var tvungna att göra det. I

exempel (81) och (82) finns det en verbkombination som ISK (2004: § 1581) konstaterar vara sällsynt.

- (81) – **Ei ole** susiin **luottamista**, hän puhisi. (KK)
 – Ja se vargar, dem **skall** man **aldrig lita** på! fräste han. (HK)
- (82) Siihen **ei** kenelläkään **ollut** vastaan **sanomista**. (SK)
 Mot det hade **ingen något att invända**. (SH)

Exempel (81) har betydelsen ”susiin ei voi luottaa” [man kan inte lita på vargar] och exempel (82) på motsvarande sätt betydelsen ”kukaan ei voinut sanoa siihen vastaan” [ingen kunde säga emot det]. I dessa fall är det fråga om fysiska förutsättningar. I exempel (81) har översättaren använt det modala verbet *skola* som i denna kontext har deontisk betydelse (se SAG 1999b: 316).

- (83) – **Ei ole** Sammossa kahdelle **jakoa**, emäntä murisi. (KK)
 – Sampo **kan inte delas** i tu, svarade gumman vresigt. (HK)

Exempel (83) har en likadan struktur som exempel (81) och (82), även om det står *jakoa* i stället för *jakamista* [att dela]. Detta uttryck har betydelsen ”Sampo ei voi jakaa kahdelle”, och översättningsmotsvarigheten motsvarar detta. I exempel (83) har *kunna* en potentiell betydelse och det används subjektsautonomt (se SAG 1999b: 302).

4.3.3 Modala adjektivpredikativ

Modala adjektivpredikativ är sällsynta både i det finska och i det svenska materialet. Exempel (84)–(86) beskriver hur vardera sysselsättningen upplevs (se ISK 2004: § 1589). I exempel (84) och (85) har finskans modalitet översatts med adjektiv i svenskan. I exempel (84) har finskans *vaikea* [svår] ersatts med *verkligen inte lätt*. Jag anser att det finska och svenska uttrycket har lite olika klanger.

- (84) Äiti yritti kovasti pitää heitä kurissa, mutta **vaikeaa se oli**. (SK)
 Deras mamma gjorde vad hon kunde för att hålla ordning på dem, men **det var verkligen inte lätt**. (SH)

- (85) Tuonelan musta joki **oli** vaarallinen paikka ja joutsen vielä **vaikeampi pyydystää** kuin Hiiden hirvi. (KK)
Tuonelas svarta ström **var** farlig och svanen ännu **svårare att fånga** än Hiisis älg. (HK)
- (86) – [...] Sen jälkeen **kyntäminen on helppoa**, hän neuvoi. (KK)
– [...] Då blir det **inga problem med plöjningen**, rådde hon honom. (HK)

I exempel (86) har översättaren valt övrig lösning. Enligt min mening skiljer de finska och svenska versionerna sig från varandra i exempel (86). Jag anser att det inte innebär helt detsamma om man säger att någonting är lätt eller om man säger att det inte blir några problem med någonting. Jag påstår att plöjningen låter lättare i det finska uttrycket.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Denna avhandling pro gradu behandlar modalitet i finskan och svenskan. Jag har undersökt hur modalitet uttrycks i *Koirien Kalevala* (1992) och *Seitsemän koiraveljestä* (2002) och tagit reda på vilka slag motsvarigheter de har fått i de svenska översättningarna *Hundarnas Kalevala* (1994) och *De sju hundbröderna* (2003). Detta har varit det primära syftet för undersökningen.

Som primära undersökningsmaterial har jag *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä* samt deras översättningar. Båda finska böckerna är skrivna av Mauri Kunnas och översatta till svenska av Lars Huldén. *Koirien Kalevala* omfattar 61 och *Seitsemän koiraveljestä* 91 sidor. De svenska versionerna har lika många sidor som de finska. Sidorna i verken är inte fulla av text utan det finns stora och färggranna bilder med. Bland löpande text finns det dialog i böckerna.

Metoder för denna undersökning var främst kvantitativa. Först har jag excerperat alla de modala uttrycken som har ingått i denna undersökning i *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä*. I undersökningen har ingått modala verb, modala konstruktioner, modala adjektivpredikativ, modus (konditionalis, potentialis och imperativ) samt modala partiklar. Böckernas pärmar, förord och bilder har utelämnats i undersökningen.

Jag har delat uttrycken in i epistemiska, deontiska och dynamiska uttrycken. I den epistemiska modaliteten gör talaren en bedömning om någonting är möjligt, sannolikt eller säkert. Deontiska modaliteten innefattar talarens vilja eller någonting som talsamhället tillåter eller förutsätter. I den dynamiska modaliteten skapar situationen interna eller externa förutsättningar som gör att någonting är möjligt eller nödvändigt. (ISK 2004: § 1551)

Efter att ha kategoriserat de finska uttrycken har jag tagit reda på vilka slags motsvarigheter de har fått i *Hundarnas Kalevala* och *De sju hundbröderna*. För översättningsmotsvarigheter hade jag kategorier för modala verb (*skola*), modala partiklar

(*kanske*), tempus (oförskjuten [ei olisi sulanut → *inte smälte*] eller förskjuten tidssyftning [olisi ollut → *hade funnits*]), imperativer (*gör!*), optativer (*vare*), adjektiv (*tvungen*) och övriga motsvarigheter. Det finns ingen kategori för konjunktiver eftersom analysmaterialet inte innehåller några konjunktiver. Som modala verb har behandlats verb som SAG (1999a: 541–542) och SAG (1999b: 282) listar ut som några modala hjälpverb och hjälpverbsliknande huvudverb. Detta eftersom det kan vara svårt att definiera vad som är ett modalt verb.

Som antagande hade jag att sätten att uttrycka modalitet i Kunnas böcker är mångsidiga på grund av materialets karaktär. Jag antog att undersökningsmaterialet innehåller alla tre typer av modalitet, och mest deontisk modalitet. Min hypotes var att modala verb är det vanligaste sättet att uttrycka modalitet. Min hypotes var att i det svenska materialet är modala verb den vanligaste översättningsmotsvarigheten för de finska uttrycken för modalitet.

I *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä* har jag hittat 361 uttryck för modalitet. Cirka hälften, 182 stycken, anger deontisk modalitet. Därmed var mitt antagande att det mest skulle finnas deontisk modalitet i det finska undersökningsmaterialet rätt. Antalet uttryck för epistemisk modalitet är 116 och antalet uttryck för dynamisk modalitet 63. Hypotesen att modala verb skulle vara det mest typiska sättet att uttrycka modalitet i *Koirien Kalevala* och *Seitsemän koiraveljestä* har däremot inte visat sig stämma. Över hälften av de modala uttrycken i det finska undersökningsmaterialet uttrycks med modus (se tabell 14).

Tabell 14. Uttrycksmedel för olika slags modalitet i det finska materialet

	Mod. verb (%)	Andra intent. verb (%)	Mod. konstruktioner (%)	Modus (%)	Mod. partiklar (%)	Mod. adj.pr. (%)	Totalt (%)
Epistemisk	9 (8)	21 (18)	-	49 (42)	37 (32)	-	116 (100)
Deontisk	15 (8)	-	9 (5)	158 (87)	-	-	182 (100)
Dynamisk	45 (71)	-	13 (21)	-	-	5 (8)	63 (100)
	69 (19)	21 (6)	22 (6)	207 (57)	37 (10)	5 (1)	361 (99)

Dock hade jag rätt i att av de svenska motsvarigheterna till finskans modalitet skulle modala verb vara det populäraste (se tabell 15). Att övriga lösningar är så frekventa visar att det finns stora skillnader mellan finskan och svenskan i att uttrycka modalitet. Det finska materialet innehåller över dubbelt så många uttryck med modus som det svenska materialet. En orsak till det är att finskan har två modus som regelbundet används för att uttrycka modalitet (konditionalis och imperativ) medan svenskan endast har ett (imperativ). I det svenska undersökningsmaterialet förekommer imperativ endast i andra person singularis (*sjung!*) och pluralis (*ät!*) medan det i det finska materialet förekommer förutom i andra person singularis (*laula!* [sjung!]) och pluralis (*syökää!* [ät!]) också i första person pluralis (*rientäkäämme!* [vi måste i väg!]) och i tredje person singularis (Eero *olkoon* opettajamme [Eero får bli vår lärare]). Detta kan förklara den stora skillnaden mellan antalet imperativer i det finska materialet och i det svenska materialet.

Tabell 15. Motsvarigheter till de finska modala uttrycken i det svenska materialet

	Mod. verb (%)	Modus (%)	Mod. partiklar (%)	Övriga (%)	Totalt (%)
Epistemisk	53 (46)	-	21 (18)	42 (36)	116 (100)
Deontisk	51 (28)	91 (50)	-	40 (22)	182 (100)
Dynamisk	40 (63)	-	2 (3)	21 (33)	63 (99)
	144 (40)	91 (25)	23 (6)	103 (29)	361 (100)

Om jag gjorde en likadan undersökning på nytt skulle jag ta i beaktande alla uttryck för modalitet, såsom bland annat finskans passivform som ofta uttrycker deontisk modalitet (*lähdetään!* [nu ska vi gå!]). Då kunde jag få annorlunda resultat. Denna undersökning skulle kunna utvidgas med att ha större undersökningsmaterial eller annorlunda material. Modalitet är också ett så brett tema att man kunde forska i den mycket djupare än vad denna avhandling räcker till. På grund av mängden av materialet och begränsningen av synvinkeln kan dessa undersökningsresultat inte generaliseras. Dock kan de ge någon slags uppfattning om skillnaderna i att uttrycka modalitet i finskan respektive svenskan.

LITTERATUR

Undersökningsmaterial:

Kivi, Aleksis (1964). *Sju bröder. (Seitsemän veljestä, översatt av Elmer Diktonius)*. 3:e upplagan. Helsingfors: Schildts.

Kivi, Aleksis (1966). *Aleksis Kiven mestariteokset. Seitsemän veljestä*. Bd 3. Helsingfors: Otava

Kunnas, Mauri (1992). *Koirien Kalevala*. 8:e upplagan. Helsingfors: Otava.

Kunnas, Mauri (1994). *Hundarnas Kalevala. (Koirien Kalevala, översatt av Lars Huldén)*. 4:e upplagan. Helsingfors: Otava.

Kunnas, Mauri (2002). *Seitsemän koiraveljestä*. Helsingfors: Otava.

Kunnas, Mauri (2003). *De sju hundbröderna. (Seitsemän koiraveljestä, översatt av Lars Huldén)*. Helsingfors: Otava.

Lönnrot, Elias (1999). *Kalevala*. Helsingfors: LIKE.

Lönnrot, Elias (1999). *Kalevala. (Kalevala, översatt av Lars Huldén & Mats Huldén)*. Stockholm: Atlantis.

Övrig litteratur:

Frimmelova, Katerina (2010). *Translating Children's Literature. Typical problems and suggested strategies*. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing.

Haapa-aho, Sara (2017). *Modalitet i språkbadselevs uppsatser i årskurserna 3, 6 och 9*. Opublicerad avhandling pro gradu i svenska språket. Vasa universitet.

Hakulinen, Auli, Fred Karlsson & Maria Vilkkuna (1980). *Suomen tekstilauseiden piirteitä: kvantitatiivinen tutkimus*. Publications of the Department of General Linguistics, University of Helsinki No. 6. Helsingfors.

Halliday, M.A.K. (2004). *An introduction to functional grammar* [pdf]. 3:e upplagan. London: Arnold. Tillgänglig:
http://www.uel.br/projetos/ppcat/pages/arquivos/RECURSOS/2004_HALLIDAY_MATTHIESSEN_An_Introduction_to_Functional_Grammar.pdf

Hankanen, Heini (2014). *Översättning av finskans genitiv till svenska i en barnbok. En jämförande fallstudie*. Opublicerad kandidatavhandling i svenska språket. Vasa universitet.

- Helgesson, Karin (2011). Att ställa krav i platsannonser. Möjligheter och begränsningar med SFG:s modalitetsanalys. I: Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.). *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. 127–138.
- Hietaniemi, Minna (1992). *Modalitet i en lärobok och i en vetenskaplig text*. Opublicerad avhandling pro gradu i svenska språket. Vasa universitet.
- Holmberg, Per (2011). Texters interpersonella grammatik. I: Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.). *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. 97–113.
- Holmberg, Per, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (2011). Funktionell grammatik och textanalys. Grammatiken i verkliga livet. I: Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.). *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. 7–18.
- Holmberg, Per & Anna-Malin Karlsson (2013). *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Holme, Idar Magne & Bernt Krohn Solvang (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder. (Metodevalg og metodebruk, översatt av Björn Nilsson)*. 2: upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Hultman, Tor G. (2010). *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap. (Lähtökielestä kohdekieleen)*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune (2004). *Finska som andraspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- ISK (2004) = *Iso suomen kielioppi*. Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho. 4:e upplagan. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karlsson, Fred (1978). *Finsk grammatik*. 3:e upplagan. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kirjasampo (2018). *Seitsemän veljestä* [online]. [Citerat 2.3.2018]. Tillgänglig: http://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/kauno%253Aateos_20407
- Kirjavinkit (2016). *Mauri Kunnas: Suomalaiset tarinat: Kaksi klassikkotarinaa* [online]. [Citerat 19.2.2018]. Tillgänglig: <https://www.kirjavinkit.fi/arvostelut/suomalaiset-tarinat-kaksi-klassikkotarinaa/>

- Kotus (2018). *Suomen oikeinkirjoitus 1500-luvulla* [online]. [Citerat 15.2.2018].
Tillgänglig:
https://www.kotus.fi/kielitieto/vanha_kirjasuomi/vanhan_kirjasuomen_oikeinkirjoituksen_piirteita/suomen_oikeinkirjoitus_1500-luvulla
- Kåreland, Lena (2015). *Skönlitteratur för barn och unga. Historik, genrer, termer, analyser*. Lund: Studentlitteratur.
- Lassus, Jannika (2010). *Betydelser i barnfamiljsbroschyren. Systemisk-funktionell analys av den tänkta läsaren och institutionen*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Leino, Pirkko (1989). *Suomen kielioppi*. 9:e upplagan. Helsingfors: Otava.
- Mauri Kunnas (2016). Tietoa Maurista [online]. [Citerat 2.3.2018] Tillgänglig:
<http://maurikunnas.net/tietoa-maurista/>
- Mielikäinen, Aila (2008). Olkoot, hoitakoovat itse! Kolmannen persoonan imperatiivi. *Kielikello* [online]. 4 [citerat 14.2.2018]. Tillgänglig:
<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1955>
- MOT (2018a). *MOT Pro Ruotsi* [online]. [Citerat 14.2.2018]. Begränsad tillgänglighet:
<https://mot.kielikone.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- MOT (2018b). *MOT Norstedts Svensk ordbok* [online]. [Citerat 15.2.2018]. Begränsad tillgänglighet: <https://mot.kielikone.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- MOT (2018c). *MOT Kielitoimiston sanakirja* [online]. [Citerat 2.3.2018]. Begränsad tillgänglighet: <https://mot.kielikone.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- Muittari, Veikko (1978). *Modala verbformer i finskan och svenskan*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Nettervik, Ingrid (2002). *I barnbokens värld*. 2:a upplagan. Malmö: Gleerup.
- Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Oittinen, Riitta (2004). *Kuvakirja kääntäjän kädessä*. Helsingfors: Lasten Keskus.
- Olsson, Henny & Stefan Sörensen (2007). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. 2:a upplagan. Stockholm: Liber AB.
- Otava (2018a). *Koirien Kalevala* [online]. [Citerat 1.4.2018]. Tillgänglig:
<http://otava.fi/kirjat/9789511122449/>

- Otava (2018b). *Seitsemän koiraveljestä* [online]. [Citerat 1.4.2018]. Tillgänglig: <http://otava.fi/kirjat/9789511181002/>
- Pitkänen, Lotta (2005). *Modalitet i börsmeddelanden*. Opublicerad avhandling pro gradu i svenska språket. Vasa universitet.
- Saanila, Kai A. (1983). Vad motsvaras finskans -isi- av i svenskan? I: Seija Tiisala (red.). *Grammatiska kontraster. Problem i svensk grammatik i kontrastiv belysning*. Helsingfors: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys. 123–136.
- SAG (1999a) = *Svenska Akademiens grammatik. Ord*. Utgiven av Ulf Telemann, Staffan Hellberg, Erik Andersson under medverkan av Lisa Christensen et al. Bd 2. Stockholm: Norstedts ordbok.
- SAG (1999b) = *Svenska Akademiens grammatik. Sats och meningar*. Utgiven av Ulf Telemann, Staffan Hellberg, Erik Andersson under medverkan av Lisa Christensen et al. Bd 4. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Schildts & Söderströms (2018). Lars Huldén. [Citerat 8.1.2018]. Tillgänglig: <http://litteratur.sets.fi/forfattare/lars-hulden/>
- Shore, Susanna & Anne Mäntynen (2006). Johdanto. I: Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (red.). *Genre – tekstilaji*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 9–41.
- SKS (2018) = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Kalevala* [online]. [Citerat 2.3.2018]. Tillgänglig: <http://neba.finlit.fi/kalevala/index.php?m=7&l=1>
- Tiede (2015). *Miksi sanotaan ”Istu ja pala”?* [online]. 11 [citerat 14.2.2018]. Tillgänglig: https://www.tiede.fi/artikkeli/kysy/miksi_sanotaan_istu_ja_pala
- Vikfors, Emilia (2011). *Modalitet i uppsatser skrivna av elever i årskurs 3, 6, och 9*. Opublicerad avhandling pro gradu i svenska språket. Vasa universitet.